

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет психології та соціальної роботи

кафедра соціальної психології

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

«Вплив еротичного контенту на формування сексуальних вподобань та ідентичності особистості»

«The influence of erotic content on the formation of sexual preferences and identity of the individual»

Виконав: здобувач денної форми навчання
спеціальності 053 Психологія
Освітня програма «Психологія»
Олександрович Євген Олександрович

Керівник: доктор філософії зі спеціальності Психологія,
доц. кафедри соціальної психології Гудімова А.Х.

Рецензент: к.психол.наук, проф. кафедри
диференціальної та спеціальної психології

Кременчуцька М. К.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 9 від 22.05.2025 р.

Захищено на засіданні ЕК
протокол №   від   2025 р.

Оцінка   /   /
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри
Кононенко О.І.
(підпис)

Голова ЕК
Кононенко О.І.
(підпис)

Одеса – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ЕРОТИЧНИЙ КОНТЕНТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СЕКСУАЛЬНІ ВПОДОБАННЯ Й ІДЕНТИЧНІСТЬ ІНДИВІДА У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	7
1.1. Поняття «еротика» та «порнографія» в науковій літературі.....	7
1.2. Сексуальність особистості як складова ідентичності.....	10
1.3. Теоретичні засади дослідження сексуальної поведінки та сексуального благополуччя особистості через призму споживання еротичного контенту.....	16
1.4. Гендерні та вікові аспекти у сприйнятті та використанні еротичного контенту.....	23
Висновки до I розділу.....	31
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЕРОТИЧНОГО КОНТЕНТУ НА СЕКСУАЛЬНІ ВПОДОБАННЯ Й ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ.....	33
2.1. Організація та методологія дослідження.....	33
2.2. Статеві-вікова представленість вибірки та особливості впливу еротичного контенту на сексуальне благополуччя особистості.....	36
2.3. Дослідження впливу параметрів споживання еротичного контенту на психологічну сферу особистості.....	46
Висновки до II розділу.....	55
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Секс та його прояви є невід’ємною частиною людського досвіду, а спроби відтворення сексуальних практик у зображеннях відомі з часів «світанку» людства. З появою масових носіїв інформації (фото, відео), а також інтернету, зростає інтерес до вивчення еротичного контенту та його впливу на індивідів.

Однією з піонерок вивчення еротичного контенту є Лінда Вільямс, яка досліджує феномен порнографії з точки зору критики владних структур. Алан МакКі досліджує еротичний контент з різних перспектив та здійснює систематичні огляди досліджень інших науковців. Серед дослідників, які проводили довгострокові дослідження впливу еротичного контенту – Йохен Пітер та Патті Валькенбург, Пол Райт, Джошуа Граббс. Іншими важливими дослідниками є Нікола Комленак, Карен Сайклітера, Сусанна Паасонен, Тейлор Когут, Беата Бете, Марк Потенца, Нікола Дерінг, Ніколь Праузе. Наразі простежується значна тенденція – особливо у найбільш свіжих публікаціях – щодо відмови від медикалізації вивчення еротичного контенту, тобто аналізу цього феномену виключно як потенційного джерела проблем, таких як ризикована сексуальна поведінка або розлади сексуальної поведінки. Натомість науковці все більше намагаються вивчати еротичний контент як комплексний феномен, що може мати цілий спектр впливів, які, в свою чергу, можуть посилюватися чи послаблюватися іншими факторами. Зазначимо, що в англomовній літературі, представленій науковцями з різних країн, дуже розвинений напрям дослідження відео, візуальних стимулів, а також так званого «експліцитного» контенту, в той час як еротична література, аудіо-контент, а також менш експліцитний контент в цілому частіше залишається поза увагою дослідників.

В Україні досліджень та публікацій щодо еротичного контенту поки що значно менше за обсягами та розмаїттям досліджених тем. Водночас, протягом останніх років з'явилося більше науково-популярної літератури, присвяченої різним аспектам сексуальності та взаємодії з нею людини і суспільства, що свідчить про зацікавлення відповідною тематикою. Все ж, дослідження поки що переважно пов'язані з вивченням впливу на підлітків та молодь, зокрема представлені нами у роботі публікаціями Святослави Федорець, Ірини Потоцької та колег. Водночас, розвиваються напрями досліджень, що є суміжними з питаннями споживання та впливу еротичного контенту.

З огляду на усе зазначене, бачимо потребу у подальшій систематизації вже накопичених знань, удосконаленні понятійного апарату, подальшому зборі даних, зокрема для вивчення феномену еротичного контенту саме в українських реаліях, їх аналізі та інтерпретації, визначенні подальших напрямів дослідження за темою.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити закономірності впливу еротичного контенту на формування сексуальних вподобань та ідентичності особистості.

Завданнями теоретичної та емпіричної частин дослідження є:

1. Провести теоретичний аналіз наукової літератури щодо психологічних механізмів впливу еротичного контенту на особистість.

2. Провести систематизацію та синтез психологічних підходів щодо дослідження сексуальної поведінки та сексуального благополуччя особистості.

3. Емпірично дослідити взаємозв'язок між характером взаємодії особистості з еротичним контентом та особливостями її психосексуальних вподобань та ідентичності.

Об'єкт дослідження – еротичний контент.

Предметом дослідження є механізми опосередкованого впливу взаємодії особистості з еротичним контентом на становлення та специфіку прояву сексуальних вподобань та ідентичності.

Методи дослідження. Для реалізації мети дослідження та досягнення поставлених завдань в роботі були застосовані такі методи:

- *Теоретичні методи дослідження.* В роботі проаналізовано наукові джерела, автори яких досліджували ті чи інші аспекти впливу еротичного контенту на особистість людини. Зокрема, вивчено емпіричні дослідження й теоретичні огляди, що дозволило систематизувати наявний доробок та окреслити сучасні наукові погляди на феномен еротичного контенту, і його роль у формуванні сексуальних уподобань та ідентичності індивіда.
- *Емпіричні методи дослідження* включали: анкетування, Опитувальник психологічної діагностики суб'єктивного сексуального благополуччя, розроблений Гупаловською В.А. (ССБ), Багатовимірний опитувальник сексуальності Вільяма Снелла (MSQ-UA), Опитувальник за Шкалою самооцінки Морріса Розенберга (RSE), П'ятифакторний особистісний опитувальник «Велика п'ятірка» у адаптації А.Г. Грецова (NEO PI).
- *Математично-статистичні методи обробки результатів.* Для обробки результатів за показниками статево-вікової представленості, було використано дескриптивну статистику. Параметри кожної з двох груп за статевою ознакою (чоловіки та жінки) та віковою ознакою (20-29 та 30-43) було співвіднесено з даними, отриманими з допомогою чотирьох згаданих вище методик – ССБ, MSQ-UA, RSE, NEO PI. Для аналізу зв'язків між такими показниками, як частота споживання еротичного контенту, тенденція до впливу контенту на фантазії, зміни сексуальних вподобань, самосприйняття/-оцінки під впливом контенту та результатами проведення опитувань за чотирма

обраними психодіагностичними інструментами – було застосовано коефіцієнт кореляції рангу Спірмена.

Організація і база проведення емпіричної роботи. Дослідження було здійснено на базі студентської громади Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Для фіксації відповідей було використано платформу Google Forms. У дослідженні взяли участь 32 особи віком від 20 до 43 років.

Практична значущість дослідження. У майбутньому дослідження може використовуватися для поглиблення окремих напрямів вивчення впливу еротичного контенту на особистість людини. Психологами та психотерапевтами результати таких досліджень можуть використовуватися в індивідуальній роботі, зокрема з метою вивчення клієнтами свого власного внутрішнього світу, формування здорових когнітивних патернів щодо власного «Я», своїх сексуальних вподобань та ідентичності. Вивчення цієї проблематики дозволить сформулювати нові розробки для створення освітнього контенту та програм (зокрема в деяких країнах вже практикують курси здорового поводження з порнографією, так звані pornography literacy courses).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури, який налічує 84 найменувань, з яких 59 іноземними мовами, та додатків. Загальний обсяг роботи становить 108 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 58 сторінках. Робота містить 17 рисунків та 11 таблиць.

РОЗДІЛ I. ЕРОТИЧНИЙ КОНТЕНТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СЕКСУАЛЬНІ ВПОДОБАННЯ Й ІДЕНТИЧНІСТЬ ІНДИВІДА У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Поняття «еротика» та «порнографія» в науковій літературі

З метою ґрунтовного дослідження є необхідність чітко визначити поняття, які безпосередньо пов'язані з соціально-психологічним впливом на особистість, а саме: «еротичний контент», «сексуальні вподобання», «ідентичність», «сексуальна ідентичність».

Трактування цих термінів у публічному дискурсі дещо ускладнене частою асоціацією поняття «еротичний контент» з поняттям «порнографія», а також невідповідністю перекладу з англійської українською мовою (поняття «сексуальні вподобання» / “sexual preferences” та поняття «сексуальна ідентичність» / “sexual identity” також можуть позначати «сексуальну орієнтацію»).

Аналіз ряду наукових робіт дозволяє зробити висновок, що важливим є розмежування понять «еротика» та «порнографія», оскільки досить часто вони вживаються взаємозамінно.

Якщо звернутися до словників – Кембриджського словника (британська англійська) та словника Мерріам-Вебстер (американська англійська) – отримуємо досить схожі визначення [46; 47; 71; 72]. Однак необхідно звернути увагу на акценти. Для цього систематизуємо їх у таблиці 1.1., яку подаємо у додатку А.

Якщо підсумувати зазначену таблицю, і «еротика», й «порнографія» є матеріалами у вигляді зображень, письма, фото/відео, призначеними для сексуального збудження з однією важливою особливістю: «порнографія» не має артистичної цінності та є предметом більш масового вжитку (через фільми, фото, журнали).

На додаток, у статті «Міждисциплінарне визначення порнографії: результати Глобальної дельфійської комісії» автори, за результатами опитування панелі експертів, роблять висновок, що єдиного визначення для продуктів, які є «порнографією», не існує, оскільки це поняття використовується владними групами для означення всього того, що є неприйнятним та межовим, тож набір речей, які потрапляють до відповідної категорії, змінюється відповідно до суспільних настанов [48, с. 1090]. Більше того, Еріка Герлінг та Вольф Емерсон у своєму підручнику щодо людської сексуальності зазначають, що «еротика» переважно відповідає загалом прийнятному артистичному контенту, в той час як порнографія містить засуджувані, ба ж навіть нелегальні матеріали [50, с. 247]. А Сусанна Паасонен наголошує, що порнографія позначає «крайність» як противагу мейнстриму, загальноприйнятому і, відповідно, є поняттям, призначеним для контролю сексуальних смаків мас [67, с. 8].

Джек Голланд, автор відомої «Короткої історії мізогінії», писав, що оцінювати «порнографічність» того чи іншого продукту чи явища – це акт оцінки, «насамперед ціннісне судження, яке описує щось – дії, речі чи цілі, – чого ви не схвалюєте» [8, с. 87]. Аналіз української дослідниці Святослави Федорець підтверджує, що термін «порнографія» зазвичай використовується – навіть науковцями – як оціночний, для позначення чогось, що є непристойним та не має естетичної чи культурної цінності. Федорець наголошує, що такий підхід може перешкоджати об'єктивному розумінню феномену [25, с. 247]. А дослідники МакКормак та Вігнал наполягають на відмові від негативних суджень щодо порнографії [63, с. 976-979], пропонують розглянути можливість її категоризації та аналізу як «розважального», «відпочинкового» контенту – на противагу її медикалізації, що призводить до вивчення її та сексуальної поведінки в цілому з точки зору ризиків та девіацій.

Якщо синтезувати усе сказане вище, як «еротика», так і «порнографія» є творами (текстовими чи візуальними), призначеними для сексуального збудження, однак до останньої належить те, що є «поза межами високої культури» та натомість належить культурі «масовій», «профанній», а термін «порнографічний» використовується для вираження відповідного ставлення, що, в свою чергу, може перешкоджати об'єктивному вивченню феномену. У нашому дослідженні ми будемо використовувати терміни «еротика» та «порнографія» відносно взаємозамінно, пам'ятаючи про зазначені нюанси та намагаючись не розглядати еротичний контент як заздалегідь визначений прояв індивідуальних чи суспільних патологій.

Додамо, що деякі автори починають використовувати більш специфічні позначення еротичного / порнографічного контенту, найбільш всеохопне з яких – SEM (“sexually explicit material” / «сексуально експліцитний матеріал») [81]. Також використовуються такі абревіатури як VSS (“visual sexual stimuli” / «візуальні сексуальні стимули») [80], IP (“internet-pornography” / «інтернет-порно») [30]. Ми також зустріли терміни, що позначають скоріше модус взаємодії зі стимулами, які можуть бути частиною еротичного контенту: SIDC («сексуальна взаємодія у цифровому контексті» / “sexual interaction in digital context”) [42, с. 2], яка включає SIDT («сексуальну взаємодію з цифровими технологіями» / “sexual interaction with digital technologies”), до якої, у свою чергу, належить взаємодія з медіа-персонами «традиційного» цифрового порно, взаємодія з «секс-ботами», взаємодія з секс-роботами, під'єднаними до мережі [42, с. 10].

Відштовхуючись від цього різноманіття термінів та визначень, які використовуються науковцями, варто зазначити, що сучасні умови представляють нам нові виклики, пов'язані з систематизацією різних видів еротики та порнографії, ступеня їх насиченості візуальними чи

аудіальними стимулами, а також різних способів взаємодії з контентом в цифровому чи нецифровому контексті. На додаток, можна говорити про більш «традиційний» чи «нетрадиційний», «нормофільний» чи «парафільний» зміст еротичного контенту, зображення більш «м'яких» чи «жорстких» сексуальних практик. Варто також згадати і про зростання популярності еротичної літератури, яка може складати окрему категорію вивчення та мати власну шкалу експліцитності контенту, а також про аудіопорнографію. Вважається, що споживачами еротики / порно у форматі книг та аудіо переважно є жінки, однак досліджень цієї категорії на сучасному етапі поки що небагато.

1.2. Сексуальність особистості як складова ідентичності

Ідентичність людини в цілому визначається науковцями як компонент особистості, що забезпечує її позачасову «самототожність» [18, с. 395]. Її важливою характеристикою є нерозривність саме з внутрішнім самосприйняттям і самоосмисленням людини. Ідентичність може мати зовнішні прояви (презентація себе світові), однак є за природою результатом внутрішніх процесів [51, с. 4]. Компонентами ідентичності можуть виступати цілі особистості, її переконання, цінності, набір ролей, які вона відіграє у суспільстві та ін. [40, с. 649]. Українська дослідниця психології особистості Людмила Копець зазначає, що існує певний період, коли для молодого людини характерний пошук власної ідентичності, період, коли вона формується перед її остаточним становленням [18, с. 395].

Попри свою позачасову функцію, ідентичність не обов'язково залишається незмінною після її формування у молодому віці. На сучасному етапі дослідники сексуальної ідентичності говорять і про можливість «відкриття» та «перегляду», «трансформації» ідентичності протягом ледь не всього життя людини.

Також, колектив авторів – Гілл, Рісор та Коллікт – вважає, що під час вивчення сексуальної ідентичності варто звертати увагу не лише на ідентичність як таку, але й «відданість» особистості цій ідентичності (наскільки індивід готовий використовувати по відношенню до себе певний «ярлик») – на противагу «відкритій» ідентичності, а також «рівень дослідження» власної ідентичності [53, с. 4]. Таким чином, згідно з концептуалізацією Гілла, Рісора та Коллікта, людина має різний ступінь відкритості/закритості своєї ідентичності, а також різний ступінь її дослідженості. Графічну репрезентацію цих двох параметрів подано на рисунку 1.1. додатку А.

Коли особистість є «неідентичною», що може бути наслідком психологічних травм, зазнаних у традиційний період формування ідентичності (юність, молодість), або ж наслідком потрясінь у дорослому житті, ця особистість може зазнавати значних труднощів у навігації свого життя. Якщо «ідентичні» особистості є спроможними до складних ціннісних суджень, є впевненими у собі, здатними до активного самодослідження, мають стабільне почуття самоповаги, «неідентичні особистості» можуть мати більше проблем із подоланням труднощів та розчарувань, часто потрапляють у залежність від думок сім'ї та друзів, піддаються груповому тиску, не здатні до процесу самодослідження, можуть мати почуття деперсоналізації, відсутності сенсу, мають більше складнощів з важливими виборами [18, с. 398].

У зрізі сексуальності людини її ідентичність може включати сексуальну орієнтацію, сексуальні вподобання, сексуальні фантазії тощо.

Як вже зазначалося, «сексуальні вподобання» (“sexual preferences”) у англійській мові також позначають орієнтацію. Якщо знову звернутися до словників – Кембриджського словника та словника Мерріам-Вебстер – бачимо, що поняття «сексуальних вподобань» [77; 78] та «сексуальної орієнтації» [75; 76] фактично визначаються як синоніми. Якщо ж

звернутися до Словника української мови, в якому немає терміну «сексуальні вподобання», проте є «вподобання» або ж «уподобання», бачимо таке визначення: «схильність до кого-, чого-небудь, зацікавлення кимсь, чимсь як таким, що відповідає смакам, бажанням, настроям і т.ін.» [24]. Важливим для нас тут є те, що об'єктом вподобання може бути не лише хтось, але й щось, зокрема й у сексуальному контексті. Таким чином, у царині сексуальності вподобання – всі ті стимули (конкретні практики чи думки, фантазії), що можуть викликати у конкретного індивіда сексуальне збудження, приносити сексуальне задоволення. І хоча сексуальність є універсальною (чи майже універсальною) частиною людського досвіду, все ж «сексуальні вподобання» (як і поняття «порнографії») часто відносять до межових, «крайніх» (на противагу мейнстримним) явищ. Їх навіть утотожнюють з поняттям «парафілії», яке, в свою чергу, медикалізують.

На противагу цьому, автор Брайан Голойда пише, що варто розрізняти парафілії як такі та парафілії як розлад. Він зазначає, що відповідно до Діагностичного і статистичного посібника з психічних розладів DSM-5 (2013 рік) Американської психіатричної асоціації категорія «парафілічних розладів» відділена від поняття «парафілія»: остання є «будь-яким інтенсивним і постійним сексуальним інтересом, крім сексуального інтересу до генітальної стимуляції або підготовчих пестоців з фенотипово нормальними, фізично зрілими, згодними людьми-партнерами»; поняття «парафілічний розлад» стосується лише парафілій, які передбачають заподіяння страждань, ризику шкоди самому собі, або іншим. Тобто, парафілія, що не передбачає заподіяння шкоди, є частиною нормальної сексуальної поведінки [54, с. 19-20].

Стефанська, Лонгпре та Роджерсон показують, що сексуальні фантазії, які є частиною сексуальних вподобань та пов'язані з парафіліями, продовжують належати до царини табу, попри сексуальну революцію.

Автори наголошують: коли йдеться про секс, межа між «нормальним» та «абнормальним» у суспільстві є дуже хиткою. [81, с. 915-916]

Поняттю сексуальної ідентичності словники – Кембриджський та Мерріам-Вебстер – визначення не надають. Поняття «сексуальної орієнтації» (яке визначається Кембриджським словником як сексуальний чи романтичний потяг до певного гендера чи гендерів [75; 76]) в англійській мові може бути синонімом поняття «сексуальних вподобань». Усі три терміни є тісно переплетеними, однак мають важливі відмінності.

Дослідниця Ліана Гордон у своїй статті «Освоєння сексуального ландшафту: до інтерпретаційної теорії розвитку сексуальної орієнтації та ідентичності» робить спробу розрізнити поняття «сексуальної ідентичності» та «сексуальної орієнтації». На думку дослідниці, сексуальна ідентичність – те, що сигналізує нашу сексуальну орієнтацію та вподобання для себе та інших, продукт нашого осмислення та надання сенсу нашим сексуальним думкам, потягам, почуттям та фантазіям (вподобанням). Сексуальна орієнтація, на думку Гордон, – те, що ми безпосередньо відчуваємо (по відношенню до потенційних партнерів), а ідентичність – швидкий спосіб репрезентації нас світові у сексуальному та романтичному контексті [51, с. 6]. Також, сексуальна ідентичність є результатом свідомого осмислення тих практик та думок, які приносять нам сексуальне задоволення [40, с. 650-651].

Підсумовуючи, можна розмежувати поняття «сексуальної орієнтації», «сексуальних вподобань» та «сексуальної ідентичності» таким чином:

- Сексуальна орієнтація – почуття по відношенню до (потенційних) та бажаних сексуальних та романтичних партнерів;
- Сексуальні вподобання – сукупність думок та практик, які викликають сексуальне збудження, приносять сексуальне

задоволення (при цьому, важливим є розмежування саме думок та фантазій і реальних практик, до яких вдається індивід);

- Сексуальна ідентичність – спосіб пояснення своєї сексуальної орієнтації та сексуальних вподобань собі та зовнішньому світу.

Більш детально ми описуємо знайдені нами відмінності та спільні риси понять у таблиці 1.2. (Додаток А). Також, можна зробити висновок, що сексуальна ідентичність – по суті, осмислена сукупність сексуальних вподобань та орієнтації індивіда.

Ще одним параметром вподобань і сексуальної ідентичності людини (та ідентичності загалом) є здатність до зміни (на відміну від сексуальної орієнтації), але різні дослідники по-різному цю зміну концептуалізують.

Продовжуючи розгляд доробку Гордон, звернемо увагу на поняття «сексуального ландшафту» (“sexual landscape”) [51, с. 5-8], яким послуговується дослідниця. Гордон наголошує на тому, що більшість теоретичних моделей розвитку сексуальної ідентичності є лінійними та передбачають «що особа проходить серію кроків, аби претендувати на певну сексуальну ідентичність». Особистість не переходить до наступного етапу, якщо попередній є непройденим. Гордон вважає, що такі лінійні моделі не дозволяють враховувати більш ефективно всього розмаїття людського досвіду, який передбачає велику кількість можливих варіацій ідентичності та вподобань. Концепт «сексуального ландшафту» передбачає постійний процес трансформації сексуальної ідентичності. При цьому динамічним є не тільки сама ідентичність, але й ландшафт: оскільки змінюється суспільство, різні аспекти сексуальної ідентичності стають більш або менш прийнятними, відповідно більш або менш доступними для індивідів, а також самі індивіди змінюються протягом життя.

Ще однією цікавою моделлю осмислення сексуальної ідентичності у динаміці є уніфікована модель (unifying model), яку описують Діллон, Вортінгтон та Мораді [40]. Вона передбачає можливість лінійного

розвитку та, одночасно, часткового перегляду та «доформування» ідентичності протягом решти життя. У рамках цієї моделі ідентичність може проходити періоди закріплення (deepening & commitment), або ж навпаки – розпорошення (diffusion), коли індивід знову «знімає» із себе ярлики та повертається до дослідження себе. Ці автори також показують, що сексуальна ідентичність нерозривно пов'язана з ширшою ідентичністю, оскільки суспільне засудження тих чи інших аспектів сексуальних вподобань та орієнтації людини може призводити до її відмови від «відданості» (commitment) цим аспектам, від їх прийняття.

У контексті засвоєння тих чи інших елементів, відображених у еротичному контенті, як частини власних сексуальних вподобань й ідентичності, автори найчастіше згадують теорію сексуальних сценаріїв і так звану модель 3А: отримання поведінкових сценаріїв (acquisition), їх активація (activation) та застосування (application). Однак вже згадані МакКормак та Вігнал зазначають, що засвоєння сексуальних сценаріїв не варто розглядати як пасивне. Навпаки – воно є активним, оскільки в процесі засвоєння індивіди активно взаємодіють зі сценаріями та інтерпретують їх [63, с. 979].

Отже, оскільки людина може досліджувати (або не досліджувати) свою орієнтацію та вподобання протягом життя, відповідно може змінюватися її сексуальна ідентичність та ідентичність в цілому. Крім того, ідентичність може змінюватися незалежно від дослідження власних вподобань та орієнтації – шляхом переосмислення вже відомих людині аспектів. Сексуальна ідентичність та ідентичність в цілому є за своєю природою суб'єктивними явищами, наслідками самосприйняття та самоосмислення людини, а також явищами змінними, такими, що можуть трансформуватися протягом життя та розвитку індивіда.

1.3. Теоретичні засади дослідження сексуальної поведінки та сексуального благополуччя особистості через призму споживання еротичного контенту

Аналіз основних теорій формування сексуальної поведінки (“sexual conduct”) людини дозволить краще зрозуміти, яким чином формуються сексуальні вподобання та ідентичність індивіда.

Найбільш відомою теорією серед широкого кола читачів є психоаналіз. Зигмунд Фройд вважав, що сексуальна енергія (лібідо) є одним з основних факторів формування поведінки людини. На його думку, сексуальна енергія належить до Ід, складової особистості, яка діє на основі пошуку задоволення. А Суперего є її протилежністю, яка коригує потенційно неконтрольоване переслідування задоволення через суспільні цінності та ідеали, які людина засвоює у процесі виховання [21, с. 11-13]. Таким чином, якщо еротичний контент та його образи, демонстровані практики приносять задоволення людині, вона є схильною їх засвоювати й використовувати. Водночас, якщо такий контент не відповідає цінностям, які індивід засвоїв у процесі виховання, це може спричинити відчуття «моральної невідповідності», про яке йтиметься нижче.

Теорії навчання також прагнуть інтерпретувати формування сексуальної поведінки людини. Серед них – класичне вчення про рефлексі. У контексті цієї теорії жіноча білизна, що є «нейтральним» стимулом / подразником, продемонстрована велику кількість разів у переглянутому еротичному контенті (безумовний стимул / подразник), призводить до формування безумовної реакції «жіноча білизна = сексуальне збудження» [50, с. 22]. Суміжною є теорія інструментального обумовлення, що додатково передбачає наявність «підсилення» певної поведінки через винагороду чи покарання. А теорія мотивації соціального вивчення стверджує, що імітація та ідентифікація є двома основними

процесами для засвоєння способів поведінки. Так, якщо людина бачить у еротичному контенті персонажа, з яким їй хочеться себе ідентифікувати, у майбутньому вона імітуватиме його поведінку, інтерналізуватиме ті ж ролі, які персонаж виконував щодо інших.

Теорія соціального обміну передбачає, що люди є, за своєю суттю, гедоністами, які повторюють певну поведінку, якщо «винагорода» від неї перевищує витрати зусиль та ресурсів. Таким чином, *homo sapiens* обирають статевих партнерів, несвідомо зважуючи їх «за» та «проти», які можуть включати привабливість, соціальний статус, ідентичність та цінності [50, с. 22]. Так, еротичний контент, який пропонує більш простий спосіб задоволення потреб людини через сексуальні фантазії, може стати для неї більш «легким» вибором.

Серед когнітивних теорій сексуальної поведінки – теорія ментальних структур (*schema-think*). За цією теорією певні ментальні «стереотипи», що включають ряд атрибутів, які ми асоціюємо з тією чи іншою поведінкою, полегшують для нас сприйняття об'єктивного світу. Наприклад, оскільки у порнографії часто переважають елементи, спрямовані на посилення саме «чоловічого задоволення» [70, с. 751], під час реальних сексуальних відносин партнери можуть відтворювати відповідний спосіб дії, «переносячи» цю ментальну структуру у свою поведінку.

Теорія сексуальних сценаріїв (*script theory*) є чи не найбільш цитованою у контексті вивчення еротичного контенту. Вона інтерпретує засвоєння людиною тієї чи іншої сексуальної поведінки на кшталт засвоєння тексту вистави, у якій індивід бере участь в якості героя. «Сексуальний сценарій» – уявлення про те, як належно поводити себе у сексуальному плані, що формується під впливом батьків, суспільства, медіа (у тому числі еротичного контенту), однолітків, вчителів, релігійних лідерів, культури, політики, правової системи, медиків тощо.

Всі зазначені теорії можуть описувати механізми сприйняття людиною еротичного контенту, «засвоєння» його елементів, перенесення їх у власні сексуальні практики та інтерналізацію їх як частини своїх вподобань й ідентичності. Водночас, таке «засвоєння» може позитивно чи негативно впливати на сексуальне благополуччя людини, в залежності від інших контекстуальних факторів. Дослідники різних парадигм часто намагаються відповісти на питання – чи є вплив еротичного контенту на сексуальне благополуччя та сексуальну поведінку індивіда радше позитивним, чи радше негативним. Результати емпіричних досліджень на цю тему є змішаними та показують як можливі позитивні, так і негативні ефекти, а також демонструють важливість «третіх» факторів.

На сьогодні значне тіло досліджень еротичного контенту фокусується на його потенційному негативному впливі, включно з (1) розвитком розладів поведінки, так званого (2) «проблемного використання порнографії», (3) засвоєння «негативних сексуальних сценаріїв» (“sexual scripts”), які можуть включати агресивну поведінку щодо осіб жіночої статі, ризиковану сексуальну поведінку, (4) зниження рівня самоповаги, погіршення самооцінки, зниження сексуального функціонування та задоволення сексуальним життям і стосунками. Водночас, існують і дослідження, що свідчать про більшу кількість нюансів, не лише просту кореляцію споживання контенту з негативними наслідками. Крім того, частина досліджень виявляє і позитивний вплив.

(1) Серед питань, пов’язаних з використанням порнографії, що розглядаються безпосередньо лікарями та медиками-науковцями – парафілічні розлади, про які згадувалося у попередньому підрозділі, розлад компульсивної сексуальної поведінки, а також так зване почуття «моральної невідповідності» (“moral incongruence”).

Почуття моральної невідповідності зокрема пов’язують із патологізацією порнографії більшістю суспільств, великою кількістю

емоційно забарвленого несхвалення та критики. Моральна невідповідність визначається як високий рівень споживання – можливо компульсивного – порно, що відбувається у вигляді опору ціннісним установками та зі спорідненим з цим відчуттям сорому. Вона не є категоризованою як захворювання або розлад, але є щільно пов'язаною з ними [33, с. 49-50].

Розлад компульсивної сексуальної поведінки (CSBD) у 2020 році внесений до Міжнародного класифікатора хвороб ICD-11, до категорії розладів, пов'язаних з втратою контролю. CSBD може включати компонент відчуття моральної невідповідності, хоча самого цього відчуття недостатньо для діагностування. Проблематичне використання порнографії може бути частиною – і часто нею є – проявів CSBD. За даними лікарів, які вивчають це питання, деякі експерти адвокатують виокремлення «проблемного використання порно» як підвид CSBD. Хоча CSBD класифікується як розлад контролю імпульсів, діагностичні критерії цього розладу дуже подібні до критеріїв розладів, спричинених адиктивною поведінкою. Теоретичні міркування та емпіричні дані свідчать про те, що психологічні та нейробіологічні механізми, залучені до розладів залежності, можуть застосовуватися до проблемного використання порнографії [33, с. 48-49].

Водночас, Бернстін, Варбюртон, Бюссі та Свеллер відзначають нестачу досліджень щодо додаткових контекстуальних факторів, які можуть спричинити компульсивне споживання порно. Дослідники вважають, що люди з вираженою імпульсивністю, схильністю до пошуку задоволення, недостатніми механізмами копінгу демонструють більш різьочу тенденцію до розвитку такої залежності [30, с. 601]. Їх позиція підтверджується даними Міхала Пріварна та Петра Боба: ці дослідники пишуть, що такі фактори як споживання еротичного контенту в якості ескапізму, відволікання, уникнення стресу чи дискомфорту, наявність у минулому особи емоційної травми та суспільний контекст, який засуджує

вживання еротичного контенту, можуть бути джерелом зниження спроможності індивіда до саморегуляції під час споживання [73, с. 642].

(2) Проблематичне використання порнографії визначають як постійні труднощі зі зменшенням її споживання або ж контролем над таким споживанням, попри негативні наслідки. Воно здебільшого розглядається як суб'єктивна категорія (у дослідженнях цей показник визначається на основі самооцінки респондента) та, відповідно, вказує не стільки на реальний стан справ, скільки на призму сприйняття респондентом власних патернів споживання еротичного контенту. Для прикладу, одне з досліджень, опубліковане у 2022 році, досліджувало ветеранів та не-ветеранів США. Перші були включені у дослідження як категорія осіб, що пережила значний рівень стресу, – при цьому як група вони дійсно продемонстрували більшу частку осіб, які сприймали своє споживання порнографії як проблематичне. Інші приклади досліджень показали, що особи, які мали унікаючий тип прив'язаності, а також особи, які мали прояви депресії, були більш схильними до самоідентифікації «проблематичного використання порнографії». Автори, які здійснили огляд таких досліджень (Віейра, Гріффіт), також зазначають, що самосприйняття проблематичного використання порнографії переважно не залежить від, наприклад, дійсно частого споживання. [83, с. 223]

(3) Різні дослідники посилаються на 2 негативних сексуальних сценаріїв (“sexual scripts”), що поширені у порнографії – агресивне чи зневажливе ставлення до жінок та «безтурботний» секс, наприклад, такий, що не використовує контрацепцію [32, с. 111-112]. Водночас, дуже важливим є контекст – вік, сексуальна орієнтація, вподобання щодо жанрів споживача та інші релевантні дані. Варто також враховувати, що подібні сценарії присутні і у більш «мейнстримних» формах сексуально експліцитного контенту, аніж порнографія [84, с. 3].

(4) Значна частка досліджень щодо еротичного контенту присвячена вивченню його позитивних та негативних впливів на сексуальне благополуччя та сексуальність людини в цілому.

Частина досліджень вивчає вплив споживання порнографії на самоповагу, -оцінку та бачення власного тіла (“body image”). Огляд таких досліджень демонструє негативну кореляцію між споживанням порнографії та самооцінкою. При цьому нижча самооцінка після перегляду еротичного контенту, переважно, асоціюється з «проблематичним» використанням порнографії. Деякі дослідження підтверджують, що внаслідок частого перегляду порнографії, індивіди частіше порівнюють своє тіло чи тіло партнера з тілами акторів, що також знижує оцінку власної зовнішності (аж до дисоціації з власним тілом) та зовнішності партнера. Водночас, це більш характерно для індивідів з уникаючим або тривожним типами прив’язаності. Зв’язок між споживанням порнографії та баченням свого тіла не є абсолютним і може також залежати від інших індивідуальних та контекстуальних факторів [36, с. 9-10]. Для прикладу, перфекціонізм щодо власного тіла, посилений споживанням порно, корелюється з тенденцією до сексуального нарцисизму, який, в свою чергу, корелюється з тенденцією до більшої кількості сексуальних партнерів, потенційною залежністю від сексу [73, с. 643].

Відносно впливу еротичного контенту на стосунки результати досліджень також демонструють важливість контексту. Камерон Стейлі та Ніколь Праузе, які вивчали вплив використання візуальних сексуальних стимулів на відносини між сексуальними та романтичними партнерами, виявили такі тенденції: з одного боку споживання еротичного контенту може бути драйвером для розширення «сексуального репертуару» партнерів, покращення сексуальної комунікації між ними, з іншого – може корелювати з розвитком «девіантних тенденцій», труднощів у сексуальних відносинах, змінами у сприйнятті фізичної привабливості партнера у

гірший бік [80, с. 615-616]. Дослідники Брайтвайт, Коулсон, Кеддінгтон та Фінхем пишуть, що споживання порнографії може сприяти розширенню «сексуальних горизонтів» та, водночас, вбачають зв'язок між переглядом порно та нижчою готовністю бути вірним своєму партнеру/партнерці [32, с. 111-112]. Видається, що і тут вирішальними є додаткові, контекстуальні фактори – як саме партнери використовують еротичний контент у своїх стосунках, чи мають вони попередній досвід взаємодії з ним тощо.

Одним із напрямів позитивного впливу еротичного контенту, що часто вивчається дослідниками, є ефект «нормалізації» маргіналізованих сексуальних ідентичностей. Так, Говард Томас і Джеймс Бінні пишуть, що, за результатами опитувань, гомосексуальні та бісексуальні чоловіки використовують порнографію частіше за гетеросексуальних. За відсутності інших джерел сексуальної освіти, представники маргіналізованих спільнот можуть звертатися до еротичного контенту, у тому числі порнографії, для отримання секс-позитивних прикладів поведінки рівних собі [82, с. 434]. Стаття Томаса і Бінні є також цікавою з точки зору того, що вона демонструє, яким чином порнографія може чинити одночасно негативний та позитивний вплив на самосприйняття та самооцінку людини, створюючи своєрідне «замкнене коло» від відчуття полегшення, через регрес у сором та, як наслідок, прагнення до зняття останнього, що сприяє розвитку проблемних відносин з еротичним контентом [82, с. 437-443].

Ще один колектив авторів – Гарпер, Серрано, Брюс і Баумайстер – наголошують, що інтернет, в тому числі інтернет-порнографія є для багатьох молодих геїв / бісексуалів основним джерелом інформації про гомосексуальну поведінку, здоров'я осіб, що мають гомосексуальний секс [52, с. 362]. Автори відзначають, що «порівняно з виключно гетеросексуальними учасниками [досліджень], невиключно гетеросексуальні учасники характеризуються більш позитивними

наслідками використання порнографії, [...] порнографія має численні ролі для представників сексуальних меншин, включно з освітньою, роллю підтримки ідентичності» тощо [52, с. 350]. А Елізабет Морган, пише, що люди, які споживають багато сексуально експліцитного контенту часом повідомляють про позитивний ефект такої практики на їх сексуальне життя, кращі знання щодо сексу та більш позитивне ставлення до сексу [65, с. 4].

У проміжному підсумку, споживання порнографії часто асоціюється з негативним впливом на сексуальне благополуччя і поведінку особи (агресивність, легковажність, компульсивність). Водночас, маємо достатньо досліджень, аби стверджувати, що позитивний вплив еротичного контенту на індивіда також можливий. Однак, слід враховувати, що кожний окремо взятий ефект від споживання еротичного контенту – як позитивний, так і негативний – зазвичай обумовлений додатковими факторами, як от психологічний контекст конкретного індивіда, його попередній досвід з таким контентом тощо. Детальніше про ряд таких факторів йтиметься у розділі II.

1.4. Гендерні та вікові аспекти у сприйнятті та використанні еротичного контенту

Як ми показали у попередньому підрозділі, вплив еротичного контенту на конкретного індивіда значним чином обумовлюється додатковими факторами, з них найбільш глибоко вивчені – стать та вік споживачів.

Велике поле для досліджень складає різниця у впливі еротичного контенту на сексуальне благополуччя чоловіків та жінок – як таких, що споживають еротичний контент самостійно, так і таких, що надають перевагу партнерському використанню.

У контексті чоловіків найбільш яскраво вираженими напрямками досліджень є дослідження очікувань чоловіків щодо реального сексуального життя, що сформовані на основі споживання еротичного контенту [59] та потенційна агресія чоловіків як наслідок такого споживання [34]. Відносини жінок з еротичним контентом часто інтерпретуються як «парадоксальні», їх дослідження розкриває ряд цікавих патернів (про які також йтиметься у розділі II).

Цікавою знахідкою дослідниці Елізабет Морган є те, що чоловіки частіше використовують еротичний контент під час самотійних сексуальних практик, в той час як жінки відзначають бажання використання такого контенту у відносинах [65, с. 2]. Стейлі та Праузе відзначають, що чоловіки, які споживали контент з ВСС (візуальними сексуальними стимулами) разом з партнеркою, помітили більше позитивних наслідків від такого споживання, аніж жінки [80, с. 616].

Згідно з результатами Малкі та колег, значно більша частка досліджених осіб повідомляє про позитивні ефекти від споживання еротичного контенту, ніж негативні, при чому негативні ефекти та проблематичне споживання в основному спостерігаються серед чоловіків [61, с. 1744]. Комленак і Хохляйтер звертають увагу на те, що постійне споживання порнографії може мати негативний вплив на чоловіків за показником «сексуального функціонування», в той час як у жінок такого зв'язку не виявлено [58, с. 1332]. А огляд Комленак та Бірке в цілому виявляє цілий ряд позитивних ефектів споживання порнографії серед жінок, хоча ці ефекти не є незалежними від інших факторів [57], що ми також обстоюємо.

Водночас, німецька дослідниця Карін Надровскі вважає, що жінки є вразливими до негативного впливу порнографії та навіть можуть «тікати» від своєї ідентичності через травматичний досвід з порнографією [66, с. 295]. Крім того, серед жінок кореляція між споживанням еротичного

контенту та сексуальною компетенцією і функціонуванням може бути позитивною, однак існують і дані на підтвердження того, що серед деяких жінок споживання порнографії пов'язане з меншим сексуальним задоволенням [49, с. 4-5]. Дослідження Маас, Слекер, Хольт, Ратан, Кері та Грін показує, що вплив еротичного контенту на жінок, у тому числі ймовірність їх віктимізації як наслідок споживання, є контекстуальним та залежить від їх вподобань щодо такого контенту [60].

Низка цікавих публікацій прагне до розуміння взаємодії з еротичним контентом жінок, називаючи таку взаємодію «парадоксальною», оскільки контент часто відображає домінування над жінками, приниження тощо. Анастасія Даскалополу та Марія Кароліна Занетте звертають увагу на те, що «жінки мають стільки ж зацікавлення, що й чоловіки, щодо трансгресивних та візуально об'єктивуючих вимірів еротики» та отримують сексуальне задоволення від споживання екстремальних типів порнографії [39, с. 972]. Вони наголошують, що жінки мають більш нюансні та часом парадоксальні відносини з порнографією: в цілому вони частіше ідентифікують себе з наративами у еротичі або «альтернативних категоріях порно», однак також можуть насолоджуватися «жорсткою порнографією», можуть як засуджувати екстремальне порно, так і отримувати задоволення від нього. Авторки також наголошують, що смаки щодо порно можуть значно відрізнятись від сексуальних вподобань індивідів у реальному житті [39, с. 982-983]. Подібно до цього, фінська дослідниця Сусанна Паасонен, пишучи про споживання «екстремального» порно-контенту жінками зазначає, що багато респонденток її нерепрезентативного дослідження відчують невідповідність між своїми смаками щодо «екстремального порно» та власними суспільно-політичними поглядами, зазначаючи, що не хотіли б реалізовувати ті сценарії, що зображаються у «крайніх» формах

сексуально експліцитного контенту у своєму особистому сексуальному житті [67, с. 8].

Крім того, Дерінг та Млілер наполягають, що самі по собі сексуальні фантазії не є реалістичними, включають кліше, екстремальні форми сексуальних відносин, порушення норм тощо, тому вивчення еротичного контенту має скоріше належати царині вивчення сексуальних фантазій та бажання [43, с. 12]. А Крістіан Джоял також наголошує, що «прирівнювання сексуальних фантазій до проявів сексуального інтересу є помилковим, принаймні для жінок, адже більшість з них збуджуються через фантазії щодо нестандартних сексуальних практик, які можуть включати силування до статевого акту, садомазохізм тощо, однак при цьому найчастіше взагалі не зацікавлені у реалізації цих фантазій» [55, с. 322-323].

Протягом крайніх років також зростає публічний та науковий інтерес до вивчення патернів споживання жінками еротичної літератури. Дослідження Різ-Вебер та МакБрайд, присвячене відомій книзі «50 відтінків сірого». Дослідниці відмічають, що жінки, які самі обрали прочитати книгу (на противагу тим, кому цю дію запропонували) мали вищі показники сексуального бажання під час прочитання, особливо якщо могли ідентифікувати себе у головних персонажах [74, с. 255-256].

Колектив авторів за участі Брем, Гарнер, Грігоріан, Флорімбо, Вольфорд-Клевенгер, Шорі та Стюарта зробили огляд досліджень, який показав, що споживання порнографії, особливо чоловіками, пов'язано з проявами сексуальної агресії або її схваленням [34, с. 2]. Також, зазначені автори провели власне дослідження, яке було першим, що вивчало взаємозв'язок між проблемним використанням порнографії та поведінкою чоловіків, яких було заарештовано за домашнє насилля. Його результати підтвердили позитивну кореляцію між проблемним використанням порнографії та схильністю до насилля [34, с. 8-9]. Це може слугувати на

підтвердження теорії сексуальних сценаріїв, однак важливим фактором до врахування є те, що чоловіки також мали схильність до імпульсивності, компульсивності, уникнення тощо, а це, у свою чергу, може свідчити про те, що відсутність / обмеженість адекватних механізмів копінгу серед споживачів порнографії були першопричинами агресивної поведінки, в той час як споживання порнографічного контенту посилює ймовірність агресії. Водночас, Комленак і Бірке вказують на те, що мета-аналіз відповідних досліджень не показав кореляції між споживанням порнографії та підвищенням агресії [57, с. 6], хоча це також могло бути пов'язаним з різницею у методологіях та вибірках (так, у дослідженні Брем та її колег до вибірки належали люди, які здійснили домашнє насилля). Зазначимо, що польські вчені Дзуліт та Жимські повідомляють, що, за результатами їх дослідження, особи, які споживають більш екстремальне порно, частіше описують себе як «агресивних» [44, с. 10].

У контексті вікових аспектів наукова література щодо еротичного контенту не настільки диверсифікована, а найбільша увага безумовно приділена дослідженню підлітків та студентів. Індивіди у цих періодах життя мають вищий інтерес до сексуальності, більш активно її досліджують, тож споживання еротичного контенту може бути частиною їх сексуальних практик, або ж їх заміщенням, значна частина досліджень щодо еротичного контенту також проводиться з допомогою вибірок, що складаються переважно чи виключно зі студентів.

Така увага до підлітків та молодих людей може бути пов'язана зі сприйняттям їх як найбільш «вразливої» до еротичного контенту групи. Окремі автори пишуть про «порнографікацію» зокрема британського культурного середовища [62, с. 2], Янів Єфраті зазначає, що серед підлітків Великої Британії та США, які споживають порнографію, у 10-18% таке споживання є проявом компульсивної сексуальної поведінки [45, с. 9].

Українські дослідники також активно звертають увагу на вплив порнографії на підлітків. Кислова О.М. та Ніколаєвська А.М. відзначають такі медіа як інтернет, телепрограми, художні фільми, в тому числі фільми «для дорослих», літературу, що може включати й експліцитний еротичний контент, серед джерел отримання підлітками інформації про секс [17, с. 201]. Святослава Федорець відзначає зниження протягом крайніх десятиліть віку першого знайомства підлітка з порнографією. За її даними, у близько 90% випадків перше знайомство з порнографією відбувається у віці від 8 до 16 років. Федорець вважає, що через пластичність мозку у цьому віковому періоді, «перегляд порно здатний створити глибокий нейронний шлях, який позначиться на формуванні мозку» [25, с. 247].

Під час проведення огляду досліджень використання підлітками порнографії, здійснених протягом 20 років, автори Петер та Валькенбург виявили, що типовим споживачем порнографії серед підлітків є підліток чоловічої статі, пубертатна трансформація якого відбувається швидше, порівняно з однолітками, який є шукачем яскравих відчуттів (sensation-seeker), зі слабкими або складними відносинами з його сім'єю [69, с. 519]. Адарш та Саху відзначили, що до споживання порнографії більш схильні підлітки дещо старшого віку та підлітки з гіршими академічними показниками [26, с. 37].

Чи не найважливішим фактором, який визначає подальший вплив еротичного контенту на молоду людину, є час першого контакту. При цьому більш ранній вік асоційований з негативними ефектами, особливо якщо такий контакт відбувся у віці 12 років чи раніше [44, с. 11].

Серед кореляцій між споживанням порнографії підлітками та їх поведінкою науковці відзначають більш «відкриті» сексуальні установки, більш стереотипне розуміння гендеру, ймовірність сексуальної агресії [50, с. 249-250], вища схильність підлітків, до ініціювання сексу, більш ранній перший сексуальний досвід [32, с. 112] тощо, більша ймовірністю

орального сексу та / або статевого акту через два роки після перегляду [42, с. 9], нереалістичні очікування, небажані наслідки сексуальних контактів та шкодування про них [31, с. 701]. Тим не менше, як і у випадку зі статтю, вплив «третіх» факторів та контексту також є важливим, існують підстави вважати, що негативний вплив на формування поведінки найбільш яскраво проявляється, якщо еротичний контент є для підлітка виключним джерелом інформації про сексуальність [41, с. 11].

Серед позитивних впливів на підлітків – потенційна освітня роль еротичного контенту, що особливо актуально для молодих людей з маргіналізованою сексуальною орієнтацією. Однак ключовим тут є те, які сценарії цей контент містить. Як зазначають Герлінг та Вольф, порнографія може мати певну освітню цінність та позитивний вплив, однак її вплив може бути і негативним для підлітків. Так, деякі показники вказували на те, що підлітки могли засвоювати сексуальні сценарії з порнографії [50, с. 249-250].

Огляд, здійснений Петером та Валькенбург виявив ряд досліджених впливів на підлітків, які автори поділили на три категорії: відношення до тих чи інших проявів сексуальної поведінки, сексуальний саморозвиток та власне сексуальна поведінка. Автори виявили достатні свідчення того, що споживання порнографії корелюється з більш «дозвільним» ставленням щодо певних практик, як-от «секс без зобов'язань». Щодо розвитку у підлітків, які споживають порнографію, більш гендерно стереотипних сексуальних переконань, різні проаналізовані дослідження показали різні результати. Хоча кореляція між двома факторами присутня, не до кінця зрозуміло, чи на розвиток таких переконань впливає частота споживання порнографії, чи навпаки. [69, с. 519-522].

Петер та Валькенбург також продемонстрували, що використання підлітками інтернет-порнографії призводить до відчуття, хоча й незначного, більшої «сексуальної невизначеності» у тому сенсі, що

підлітки не до кінця впевнені у тому, що складає їх сексуальні переконання і цінності. Одне з досліджень, яке проаналізували Петер та Валкенбург, показало, що серед підлітків чоловічої статі споживання порнографії призводило до самооб'єктивізації і, як наслідок, до вищого рівня «спостереження за тілом» (body surveillance). З часом часте використання порнографії, за результатами досліджень, призводило до більшого рівня сексуальної незадоволеності, хоча при цьому підлітки не були ані повністю незадоволені, ані повністю задоволені. [69, с. 519-522].

У контексті сексуальної поведінки, одне з досліджень показало: якщо підлітки споживали порнографію, вони з більшою ймовірністю були схильні починати сексуальні стосунки, при чому ця асоціація була сильнішою серед дівчат, ніж серед хлопців. Водночас, інші дослідження не засвідчили чіткої кореляції між «раннім сексуальним дебютом» та споживанням порнографії. Петер та Валькенбург не знайшли чіткої асоціації між споживанням порнографії та більшим досвідом з різними сексуальними практиками, ризикованою сексуальною поведінкою, відмовою від контрацептивів чи секстингом. Водночас, одне дослідження, проведене на Тайвані, показало, що підлітки, які споживали порнографію, з більшою ймовірністю вступали у сексуальні стосунки без зобов'язань. У деяких дослідженнях споживання порнографії також було асоційовано з сексуальним харасментом або сексуальною віктимізацією. [69, с. 519-522].

Варто також зазначити, що оглядом Петера і Валькенбург було виявлено, що підлітки, які споживали порнографію, переживали суміш суперечливих почуттів: підлітки жіночої статі могли одночасно відчувати збудження та агонію, чоловічої статі – позитивні та негативні відчуття [69, с. 522].

Поряд з підлітками, дослідники еротичного контенту звертаються до формування сексуальних вподобань та ідентичності студентів та молодих дорослих. Так, Брайтвайт та колеги вивчали вплив порнографічного

контенту на потенційно вищу схильність студентів до випадкових статевих зв'язків [32]. Колектив авторів, що досліджував вплив порнографії на сучасну українську молодь, вказав на використання порнографічних матеріалів як наслідок неповної вдоволеності власним сексуальним життям. Він також відзначив, що під час дослідження іноземні студенти-чоловіки показали нижчі результати від українських студентів-чоловіків за шкалою «порнографії», яка характеризує отримання задоволення від еротичного контенту – малюнків, фото, аудіо, відео та навіть споглядання інших людей у статевому акті [22, с. 151-152].

Серед великої кількості сучасних досліджень еротичного контенту найбільш поширеними, безумовно, є саме дослідження, які намагаються встановити особливості взаємодії з еротичним контентом чоловіків та жінок, у тому числі гетеросексуальних пар, а також дослідження впливу еротичного контенту у юному та молодому віці. При цьому дослідники дійсно знаходять ряд важливих відмінностей між споживанням та впливом еротичного контенту між чоловіками й жінками. У контексті вивчення такого впливу на різні вікові групи саме підлітки приваблюють найбільшу увагу дослідників, з огляду на свою потенційну вразливість. Водночас, бачимо, що важливим полем для подальших досліджень є «треті» фактори, такі як мотивація використання еротичного контенту (наприклад, для отримання інформації чи в якості уникнення реального сексуального контакту), які у багатьох випадках визначають наслідки такого використання.

Висновки до I розділу

У підсумку еротика та порнографія є взаємозамінними термінами на позначення матеріалів, призначених для посилення сексуального збудження, сексуального задоволення, хоча «еротика» може частіше

вживатися у мистецькому, культурологічному контексті, а «порнографія» чи «порнографічність» – у контексті надання морально-етичної оцінки, засудження, яких варто уникати під час проведення досліджень.

Поняття сексуальних вподобань, ідентичності та орієнтації є близькими, однак орієнтація є незмінною протягом життя, в той час як нові елементи сексуальних вподобань та ідентичності можуть досліджуватися та засвоюватися людиною, власні вподобання та ідентичність можуть активно досліджуватися та змінюватися протягом усього життя. Також, сексуальна ідентичність та частково ідентичність в цілому є продуктом осмислення власної сексуальності та її прийняття. Аспекти сексуальності людини є частиною ширшої суспільної ідентичності в міру того, наскільки суспільство звертає увагу на ці аспекти (так, якщо сексуальна орієнтація має значне суспільне значення, викликає значну реакцію, вона може бути частиною як сексуальної, так і ширшої ідентичності).

Найбільше тіло досліджень щодо впливу еротичного контенту пов'язане з дослідженням різниці його впливу на чоловіків та жінок, рідше – осіб з «альтернативною» сексуальною орієнтацією чи гендерною ідентифікацією. Також, значна увага приділяється впливу еротичного контенту на підлітків та молодь. Хоча досить часто дослідники еротичного контенту а ргіогі припускають негативний вплив цього феномену, в реальності взаємозв'язок його споживання та сексуальності й сексуальної поведінки є більш комплексним. Для прикладу, зниження рівня сексуального благополуччя може бути не лише наслідком споживання еротичного контенту, але й попереднім рівнем стресу та ментального здоров'я, який перешкоджає нормальному регулюванню власного споживання порнографії. Також, почуття моральної невідповідності чи проблематичності свого споживання може бути викликане не просто еротичним контентом, а поєднанням його змісту із засудженням суспільством зображуваних практик чи феномену порнографії як такої.

РОЗДІЛ ІІ. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЕРОТИЧНОГО КОНТЕНТУ НА СЕКСУАЛЬНІ ВПОДОБАННЯ Й ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Організація емпіричного дослідження та обґрунтування вибірки

Дослідження проведено у три етапи. На підготовчому етапі роботи було досліджено та проаналізовано наукову літературу з теми, створено методологічний базис дослідження та підбрано психодіагностичний інструментарій емпіричного дослідження. Під час психодіагностичного етапу було проведено дослідження вибірки за допомогою обраних методик (опис яких надаємо нижче). На аналітичному етапі опрацьовано та проаналізовано отримані результати, інтерпретовано отримані дані.

До вибірки дослідження увійшли особи віком від 20 до 43 років. Середній вік вибірки склав 24,68 років, а медіанний – 23 роки (детальна розбивка вибірки за віком представлена у таблиці 2.1. та на рисунку 2.1. додатку Б). Оскільки дослідження є розвідувальним та використовує 4 методики, що включають велику кількість параметрів, вибірку було обмежено 32-ма особами. Дослідження проведено на базі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Вибірку респондентів сформовано методом стихійного відбору серед студентської спільноти університету. Збір емпіричних даних здійснювався дистанційно, з використанням онлайн-платформи Google Forms, що забезпечило можливість фіксації відповідей. Варто зазначити, що вибірку сформовано стихійно, на базі студентської спільноти, тож вона може відображати загальні тенденції у студентському середовищі (хоча поширювати результати дослідження на генеральну сукупність поки зарано). Крім того,

ймовірно, що вибірка привабила осіб, які цікавляться тематикою людської сексуальності, що може накладати відбиток на результати.

Переважну частину вибірки склали молоді люди, що знаходяться у віковому проміжку 20-29 років, більше двох третин вибірки (71,8%). Особи, яким виповнилося 30 років та старші склали меншість (28,2%). Ці співвідношення представлені графічно на рисунках 2.2. та 2.3. додатку Б).

Також, до вибірки потрапили переважно жінки (24 особи), чоловіків значна меншість (8 осіб). Ці групи склали, відповідно, 75% та 25%. Зазначимо, що респонденти мали можливість вказати інший варіант, окрім «жінка» чи «чоловік», однак з-поміж них жоден не обрав цю опцію. Розбивку вибірки за характеристикою статі також представлено у таблиці 2.2. та на рисунку 2.4. додатку Б.

В процесі дослідження вибірки було використано чотири методики – опитування психологічної діагностики суб'єктивного сексуального благополуччя – ССБ (1), українську адаптацію багатовимірного опитувальника сексуальності Вільяма Снелла – MSQ-UA (2), опитування за Шкалою самооцінки Морріса Розенберга – RSE (3), п'ятифакторне особистісне опитування «Велика п'ятірка» – NEO PI – у варіанті А.Г. Грецова, що доступний у відкритому доступі безкоштовно [9].

(1) ССБ: Опитування психологічної діагностики суб'єктивного сексуального благополуччя розроблений українською дослідницею Гупаловською В.А. на базі Львівського національного університету ім. І.Франка. Опитувальник пройшов перевірку на відповідність ряду математико-статистичних критеріїв до психодіагностичних методик [10, с. 31-33]. Визначено, що методика опитування «володіє необхідною змістовою, конструктивною, конвергентною, дивергентною та дискримінантною валідністю та надійністю» [10, с. 33].

(2) MSQ-UA: Багатовимірний опитувальник сексуальності В. Снелла – опитувальник, розроблений американськими вченими Вільямом

Снеллом та Террі Фішер як Multidimensional Sexuality Questionnaire. Уможливорює вимірювання психологічних тенденцій людини, пов'язаних з її сексуальністю та сексуальними стосунками, оцінюючи їх за 12 підшкалами (subscales), які відповідають 12-ьом тенденціям, що впливають на сексуальність на думку авторів опитувальника. **Методику адаптовано українською мовою (MSQ-UA)**, в процесі адаптації українська версія засвідчила достатні показники надійності та валідності [21, с. 53-54]. При цьому, 11 з 12 підшкал (окрім підшкали сексуального самоусвідомлення) засвідчені як такі, що є емпірично обґрунтованими вимірами для оцінки психологічних тенденцій. Як зазначають дослідниці, що проводили адаптацію, «опитувальник в цілому є психометрично сильнішим, якщо виключити підшкалу сексуальної свідомості» [79, с. 446]. Водночас, її (та всі інші підшкали) можна використовувати для одновимірних досліджень, залежно від потреб конкретного дослідження.

ССБ та MSQ-UA разом включають значну кількість показників сексуальності людини, що можуть відображати вплив споживання еротичного контенту на сексуальні вподобання та ідентичність респондентів, або ж бути предикторами такого споживання. Ці опитувальники та ключі до них подані у додатку В.

(3) **RSE: Опитування за Шкалою самооцінки Розенберга [27]**, що є широко відомим інструментом для визначення самооцінки людини. Шкала використовується у психологічній та клінічній практиці, має високий рівень надійності та підтверджену валідність, тож за її допомогою ми перевіряємо рівень самооцінки для визначення потенційного зв'язку між нею та споживанням еротичного контенту. Оскільки ідентичні особистості, як ми зазначали у розділі I, схильні до більшої впевненості, самоповаги, припускаємо, що респонденти, яким вдалося успішно інтегрувати до своєї ідентичності власні вподобання, відображені у еротичному контенті, матимуть вищі показники за RSE.

(4) **NEO PI: П'ятифакторне особистісне опитування «Велика п'ятірка» [9]** – тип вивчення особистості, що оцінює 5 її вимірів. До них належать екстра-/інтроверсія (спрямованість на власний внутрішній або ж зовнішній світ), рівень невротизму (швидкість зміни настрою, частота випадків тривожності, страху, фрустрації, відчуття самотності), відкритість новому досвіду (схильність до різноманіття, психологічний лібералізм), сумлінність (рівень відповідальності, ретельності, пунктуальності, організованості, дисциплінованості тощо), дружелюбність/ворожість (готовність до співпраці, теплота, уважність до інших тощо). Риси, які досліджуються цією методикою, можуть виступати в ролі додаткових факторів, що впливають на патерни споживання еротичного контенту, або ж на показники сексуальності особи, чи навіть на обидва названі фактори, тому впровадження цієї методики у наше дослідження може надати йому додаткового виміру для аналізу.

Крім того, усі досліджувані пройшли анкетування з метою отримання базової інформації про вибірку – віку та статі респондентів, частоти споживання ними еротичного контенту, впливу останнього на сексуальні фантазії, сексуальні вподобання, самосприйняття та самооцінку респондентів, а також відповідності споживаного еротичного контенту потребам учасників дослідження. Відповіді на всі запитання анкетування були виключно суб'єктивними оцінками самих досліджуваних осіб.

2.2. Статеві-вікова представленість вибірки та особливості впливу еротичного контенту на сексуальне благополуччя особистості

Різниця у впливі еротичного контенту на сексуальне благополуччя і поведінку чоловіків та жінок є однією з найбільш частих тематик досліджень еротики та порнографії. При цьому різниця у патернах споживання еротичного контенту (частота, самостійне споживання чи

споживання з партнером), вподобання щодо жанрів та змісту контенту, мотивації до споживання часто виступають у якості додаткових факторів у цих дослідженнях.

(1) У випадку нашої вибірки чоловіки мають тенденцію до більш частого споживання еротичного контенту. Близько 3/5 жінок вибірки споживають еротичний контент раз на місяць або менше, при чому, така ж пропорція чоловічої вибірки поводиться прямо протилежно – щонайменше кілька разів на місяць (таблиця 3.1. додатку Г). Якщо ми проаналізуємо частоту споживання еротичного контенту цими двома групами, побачимо чітку різницю: серед жінок більше половини (58%) споживають еротичний контент раз на місяць або рідше. Водночас, респонденти чоловічої статі споживають еротичний контент щонайменше кілька разів на місяць. Відсоток чоловіків, які споживають еротичний контент щонайменше раз на тиждень у нашій вибірці 62,5%, щодня або навіть частіше – 37,5%. Серед жінок відповідні показники становлять 29,2% та 4%.

Ці дані співвідносяться з результатами інших досліджень. Так, Елізабет Морган вказує на те, що чоловіки вживають більше еротичного контенту, протягом довшого часу, частіше, а також споживають більше різних його типів. Крім того, чоловіки переживають перший контакт з еротичним контентом раніше, ніж жінки [65, с. 2 та с. 8]. Одне з досліджень, щодо зв'язку між компульсивним використанням порнографії та психічним здоров'ям показало, що значна кількість його респондентів використовували порнографію постійно протягом життя, при чому частка чоловіків серед них складала 87,6%, жінок – лише 40,9% [83, с. 224].

Згідно з оглядом Адарш та Саху, споживання порнографії значно переважає серед гетеросексуальних, цисгендерних чоловіків, а також чоловіків, що є представниками сексуальних/гендерних меншин [26, с. 36], тож частота споживання серед груп за показниками статі та сексуальної орієнтації може бути ще одним напрямом дослідження у майбутньому.

Малкі, Рам, Гертс Еберг та Уеда, які також досліджували частоту споживання порнографії, виявили, що 18,3% чоловіків та лише 1,1% жінок оцінили своє споживання як часте. Поміж осіб віком 16-24 роки 17,2% чоловіків споживали порнографію майже щодня, 24,7% - 3-5 разів на тиждень, 23,7% – 1-2 рази на тиждень. Відповідні показники жінок, для вікової групи 16-24 роки, склали 1,2%, 3,1% та 8,6%. При цьому частота вжитку для обох гендерних груп знижувалася з віком. [61, с. 1737]

Зазначимо, що жоден із респондентів вибірки не вказав, що ніколи не споживає еротичного контенту. Це найбільш імовірно свідчить про те, що розміщене нами опитування привернуло увагу тих, хто так чи інакше цікавиться еротичним контентом або ж темою сексуальності в цілому.

(2) Ще один важливий фактор, який варто враховувати під час подальших досліджень – відповідність або невідповідність еротичного контенту потребам конкретних споживачів. На сьогодні існують різні види, жанри та носії еротичного контенту. Вони можуть відрізнятися інтенсивністю та насиченістю візуальними чи аудіальними стимулами, мати різний ступінь інтерактивності тощо, можуть демонструвати різні сексуальні сценарії – такі, що відповідають поглядам респондентів на власну сексуальність і такі, що їм не відповідають. Тому вбачаємо важливим врахування щонайменше суб'єктивної оцінки респондентів щодо відповідності/невідповідності еротичного контенту їхнім потребам.

У нашій вибірці частка респондентів, чиїм потребам еротичний контент відповідав хоча б частково, дещо переважала серед чоловіків (87,5%) порівняно з жінками (70,8%), що відображено у таблиці 3.2. додатку Г. Це може свідчити на підтвердження того, що деякі види еротичного контенту, в першу чергу порнографія, «традиційно» були продуктами для чоловіків, формували / відповідали їхнім потребам [67, с. 9]. Водночас, саме параметр відповідності еротичного контенту потребам споживачів може стати гарною стартовою точкою для дослідження того,

яким видам еротичного контенту надають перевагу різні індивіди за показником гендеру, сексуальної орієнтації тощо.

За результатами досліджень зарубіжних авторів, жінки та чоловіки дійсно мають різні смаки щодо еротичного контенту. В той час як чоловіки полюбляють більш експліцитний контент, жінки частіше звертаються до менш експліцитних жанрів. Порівняння результатів 42 країн щодо мотивації осіб до перегляду порнографії показали, що існує різниця у патернах споживання між чоловіками та жінками: останні роблять це спільно з партнерами, а також надають перевагу так званому «м'якому» порно [49, с. 4]. Чоловіки, на загал, частіше, ніж жінки, виявляють цікавість до контенту із зображенням парафілій [71, с. 918]. З огляду на це важливо у майбутньому дослідити типові запити споживачів під час пошуку еротичного контенту, їх водобання, а також мотиви.

Дослідження колективу португальських дослідників підтвердило, що чоловіки більш потужно реагують на експліцитні, аніж на романтичні стимули [35, с. 1013]. Різниця у споживанні еротичного контенту чоловіками та жінками може бути спричинена різницею у природі збудження. Зокрема, дослідники довели, що чоловіки потребують візуальної інформації та переважно можуть збуджуватися миттєво від окремих стимулів – жінки ж збуджуються повільніше та надають перевагу сексуально захопливій історії на противагу візуальним стимулам. Однією з гіпотез на пояснення цього є те, що фізичне та психологічне збудження для чоловіків можуть бути інтегровані, в той час як у жінок вони розділені. Водночас, за результатами цього дослідження як чоловіки, так і жінки, пережили найбільше збудження у тому випадку, якщо їм пропонували одночасно зі споживанням еротичного контенту фантазувати про свого партнера. На думку авторів, це свідчить на користь того, що під час аналізу взаємодії з таким контентом варто враховувати не лише тип сексуального

стимулу, але й спосіб його обробки (наприклад, через призму сценарію стосунків чи сценарію поза стосунками) [35, с. 1016-1017].

(4) За результатами опитувань, проведених за методиками ССБ та MSQ-UA (рисунки 3.1.1., 3.1.2., 3.2.1. та 3.2.2. додатку Г), чоловіки вибірки дещо більш схильні до високого рівня сексуальної впевненості (50% з високим рівнем СВ, порівняно з 34,8% у жінок), сексуальної мотивації (62,5% порівняно з 47,8% у жінок), сексуальної асертивності (62,5% порівняно з 56,5% у жінок), сексуального задоволення (50% порівняно з 43,5% у жінок). Жінкам же притаманний низький-середній рівні сексуальної впевненості (56,5% жінок мають середній рівень СВ та 8,7% – низький, порівняно з 50% та 0 у чоловіків), сексуальної мотивації (43,5% та 8,7%, порівняно з 37,5% та 0 у чоловіків), сексуальної асертивності (39,1% та 4,35%, порівняно з 37,5% та 0 у чоловіків). Ці дані можуть в цілому бути співвіднесені з тим, що чоловіки також схильні до пошуку більш експліцитних стимулів, більш частого використання еротичного контенту, що є частиною сексуальних практик, або їх заміщенням.

Водночас, чоловіки більш схильні до середнього-високого рівня сексуальної одержимості (75% мають середній рівень СО, 12,5% - високий, порівняно з 34,9% та 4,35% у жінок), сексуальної тривоги (62,5% - середній рівень, 12,5% - високий, порівняно з 56,5% та 0 у жінок), високого рівня сексуальної депресії (37,5%, порівняно з 0 у жінок), а також до середнього рівня сексуального самоусвідомлення (62,5%, порівняно з 34,9% у жінок). Жінки більше схильні до низького рівня сексуальної одержимості (60,9%, порівняно з 12,5% у чоловіків), сексуальної тривоги (43,5%, порівняно з 25% у чоловіків), сексуальної депресії (65,2%, порівняно з 37,5% у чоловіків). Жінкам більше притаманний високий рівень сексуального самоусвідомлення (65,2% жінок з високим рівнем СС, порівняно з 37,5% у чоловіків) та інтернального сексуального контролю (56,5% порівняно з 12,5% у чоловіків).

Це співвідноситься із рядом досліджень, які демонструють, що у значній кількості випадків еротичний контент більш сприятливо впливає на жінок, аніж чоловіків. Хоча підтвердження кожного конкретного параметра потребує глибшого вивчення. Вже зазначалося, що постійне споживання порнографії може мати негативний вплив на чоловіків за показником «сексуального функціонування», однак у жінок такого зв'язку не виявлено. Крім того, у жінок вживання сексуально експліцитного контенту може бути асоційоване з розширенням спектру їх сексуальних сценаріїв, засвоєнням нових форм сексуальної поведінки [58, с. 1331-1332]. Часте споживання жінками еротичного контенту корелюється з кращими показниками сексуального здоров'я та функціонування. При цьому порнографія може надавати інформацію про різні сексуальні практики, формувати сексуальну гнучкість та, як наслідок, покращувати сексуальне благополуччя. Перегляд порнографії разом з партнером також сприяє покращенню сексуальної комунікації, як наслідок – сексуальному задоволенню [57, с. 2]. У деяких випадках споживання порнографії допомагає жінкам краще зрозуміти власні вподобання та ідентичність. Дехто з них також вважав, що порнографія допомагає розширити «сексуальний репертуар», надихає на експерименти з партнером [57, с. 6].

(4) За результатами нашого дослідження також можна зробити деякі висновки щодо різниці у впливі еротичного контенту на зміну сексуальних фантазій і сексуальних вподобань індивіда, залежно від споживання його виключно для фантазування чи для відтворення у сексуальних практиках.

З метою більш ґрунтовного аналізу зв'язків між показниками використано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. У нашому дослідженні як вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії, так і його вплив на зміну сексуальних вподобань корелюють з сексуальним моніторингом ($r = 0,662$, $p = 0,00007$ та $r = 0,458$, $p = 0,016$ відповідно), що продемонстровано у таблиці 3.5. додатку Г. Зміна сексуальних вподобань також має середньої

сили зв'язок із сексуальною одержимістю ($r = 0,542$, $p = 0,003$) та сексуальною мотивацією ($r = 0,492$, $p = 0,009$), а вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії – з екстернальним сексуальним контролем ($r = 0,505$, $p = 0,004$).

Ці результати можуть означати, що високий рівень стимуляції через еротичний контент, його значний вплив на фантазії та вподобання, викликає у споживачів:

- відчуття незадоволеності реальними сексуальними практиками, що спричиняє вищу сексуальну одержимість та мотивацію,
- або ж відчуття моральної невідповідності внаслідок страху осуду, що може, зокрема, формувати вищий рівень екстернального сексуального контролю.

Для того, щоб детальніше проілюструвати ці висновки, наведемо дослідження, які, на нашу думку, їх підтверджують.

Щонайменше одне з досліджень [59] підтверджує, що чоловіки, які формують очікування щодо відтворення сексу, зображеного у порнографії, в реальному житті та, як наслідок, мають відчуття невідповідності між очікуваннями та реальними практиками, мають нижчий рівень задоволеності своїм сексуальним життям, що, в свою чергу, може підштовхувати їх до подальшого інтенсивного споживання порнографії та навіть розвитку проблематичних відносин із нею.

Щодо жінок, видається важливим чинником «традиційність» чи «нетрадиційність» контенту, який споживається, – це «мейнстримна», маскулінна, порнографія, чи «альтернативні» жанри та еротика. На думку цілого ряду дослідників, жінки можуть бути збуджені через зображення «нестандартного» сексу, включно з садомазохізмом, примушуванням до сексу [55; 67]. Водночас, жінки, які використовують таку «традиційно маскулінну» порнографію, також можуть відчувати моральну невідповідність або проблематичність своїх інтересів, що може бути

передумовою погіршення сексуального благополуччя. Маас, Слекер, Голт, Ратан, Карі та Грін пишуть, що, оскільки найбільш доступною формою порнографії є така, що не сфокусована на жіночому оргазмі, жінки, які, як і чоловіки, шукають у порно сексуального збудження, можуть мати суперечливі почуття як наслідок його споживання [60, с. 5]. Крім того, жінки більш схильні ідентифікувати еротичний контент як соціально неприйнятний [67, с. 2]. Тобто вплив на благополуччя жінки визначається, окрім самого споживання еротичного контенту, рядом факторів: зміст контенту, його використання для фантазування чи для реплікації, в парі чи самотійно, наявність чи відсутність відчуття моральної невідповідності.

Дослідження Стефанської, Лонгпре та Роджерсона показали, що чоловіки та жінки переважно демонструють схожу сексуальну поведінку, однак, різні сексуальні фантазії та патерни споживання порнографії. Зокрема, жінки рідше мають проблемну взаємодію з порно [81, с. 927-928]. Це може свідчити про те, що еротичний контент в цілому не впливає на реальні сексуальні практики, проте впливає на сексуальне здоров'я.

На відміну від різниці за показником статі, тема різниці у споживанні та впливі еротичного контенту на різні вікові групи є менш вивченою. Крім того, наявні дослідження не демонструють настільки ж яскраво виражених відмінностей у взаємодії з еротичним контентом осіб з різних вікових груп. Зазначимо, що споживання порнографії є поширеним серед різних вікових груп, включно з підлітками, дорослими та людьми зрілого віку [28, с. 776]. У контексті вподобань щодо однієї чи кількох категорій порнографічного контенту зокрема Баллестер-Арнал та його колеги не знайшли варіації між віковими групами, проте помітили незначне зниження споживання еротичного контенту серед старших осіб [28, с. 773 та 775]. А Куан та колеги помітили значне зниження споживання у групах, старших за 30 років [59]. Таке зниження також було помічене у дослідженні Малкі та колег [61].

У випадку нашої вибірки старша вікова група (30-43 роки) має більшу частку осіб з високим показником сексуальної комунікації, відсутні респонденти з низьким рівнем сексуальної комунікації. В цілому, за результатами ССБ (рис. 3.4.1. та 3.4.2. додатку Г), старша група демонструє вдвічі меншу частку осіб з низьким інтегрованим показником сексуального благополуччя, більшу, порівняно з молодшою групою, частку з середнім.

За результатами MSQ-UA (рис. 3.5.1. та 3.5.2. додатку Г) у старшій віковій групі немає респондентів з низьким рівнем сексуальної впевненості, більше, порівняно з молодшою групою, – з середнім. Відсутні респонденти з низьким рівнем сексуальної мотивації, низьким рівнем сексуальної асертивності. Також відсутні респонденти з високим рівнем сексуальної тривоги, страху сексуальних стосунків, хоча частка респондентів з середнім рівнем сексуальної тривоги більша, порівняно з молодшою групою. У старшій групі також більша частка респондентів з високим рівнем сексуального задоволення, водночас – і більша частка з високим рівнем сексуальної одержимості.

Усі ці дані можуть свідчити про те, що старші індивіди краще дослідили власні сексуальні вподобання та ідентичність, і є більш впевненими у них, в той час як молодші респонденти все ще перебувають у процесі активного дослідження своєї сексуальності, що може сприяти більшому сексуальному задоволенню, однак також може викликати відчуття невизначеності й тривоги. У контексті взаємодії з еротичним контентом, варто у майбутньому дослідити, яку роль у цьому відіграє такий контент.

При цьому у старшій групі нашої вибірки вища частка осіб з високим показником сексуальної потреби, кількісним компонентом, але також вища частка осіб з низьким показником «стосунки як цінність» та низьким рівнем задоволеності сексуальним життям. Це може бути

наслідком стихійності нашої вибірки, або ж може частково співвідноситися з результатами досліджень, що демонструють розриви у сексуальному благополуччі між різними поколіннями [41; 56].

Попередні дослідження різних вікових груп демонструють потенційно критичне значення того, які види та жанри еротичного контенту допомогли споживачам сформувати свої вподобання та ідентичність у підлітковому / молодому віці. Зокрема порівняльне дослідження двох когорт підлітків – з 2004 та 2020/21 років – засвідчило, що взаємодія індивідів з еротичним контентом, змінюється з покоління у покоління. Так, у пізнішій когорті менше хлопців переживали сильну фізичну й когнітивну відповідь на еротичний контент, дівчата – меншу відразу та неприйняття. Можливо, як припускають дослідники, це пов'язано з більшою поширеністю та дозволеністю контенту [41, с. 10].

Інше дослідження, що було пов'язане з вивченням очікувань чоловіків щодо відтворення сценаріїв еротичного контенту у реальному житті, включало три різні вікові групи. Його результати показали, що наприкінці другого та під час третього десятку життя, а також після досягнення зрілого віку (40 років) споживання еротичного контенту переважно не посилювало серед чоловіків відчуття розриву з їх реальним сексуальним життям. Натомість, чоловіки у віці 30-40 років демонстрували позитивну кореляцію між споживанням еротичного контенту та відчуттям такого розриву. На думку авторів дослідження, різниця результатів може бути свідченням різних звичок у споживанні еротичного контенту між поколіннями, різних типів контенту, до якого чоловіки призвичаїлися у період молодості, коли їх вподобання формувалися найбільш активно [56, с. 10-11]. Чоловіки старшого віку також демонстрували позитивний зв'язок між споживанням контенту та загальною самооцінкою і задоволеністю життям, що може говорити про їх більш сформоване відчуття ідентичності [56, с. 12].

Отже, дослідження демонструють деякі відмінності у споживанні та впливі еротичного контенту залежно від статі та віку, підкреслюючи важливість врахування індивідуальних та соціокультурних факторів у аналізі сексуального благополуччя.

2.3. Дослідження впливу параметрів споживання еротичного контенту на психологічну сферу особистості

(1) За результатами нашого дослідження, проведеного серед студентської вибірки за допомогою анкети та MSQ-UA, виявлено статистично значущі кореляційні зв'язки між частотою споживання еротичного контенту та певними показниками сексуальності (табл. 3.5., Додатку Г). Досить сильну позитивну кореляцію між частотою споживання еротичного контенту та сексуальною одержимістю ($r = 0,758$, $p = 0,000$), а також дещо слабшу – між частотою споживання та сексуальною тривогою ($r = 0,357$, $p = 0,048$) і сексуальним моніторингом ($r = 0,411$, $p = 0,021$). Щонайменше частково це підтверджується одним із зарубіжних досліджень: Кленсі, Говард, Чон та Клеттке також виявили кореляцію між частотою споживання еротичного контенту та сексуальною одержимістю [38], огляд Петера та Валькенбург також засвідчив, що більш часте використання порнографії має зв'язок з «сексуальною одержимістю» (sexual preoccupation) та фантазуванням, хоча зростання обох параметрів через споживання порнографії було поміркованим [69, с. 521].

Нагадаємо, що сексуальна тривога – переживання людиною напруги щодо свого сексуального життя, сексуальна одержимість – тенденція бути поглиненою думками про своє сексуальне життя, а сексуальний моніторинг – цікавість до думки інших про власне сексуальне життя. Ці параметри можуть свідчити на підтвердження гіпотез про те, що у випадку переживання людиною певних негативних почуттів щодо своєї

сексуальності, невпевненості щодо прийнятності своїх вподобань та поведінки, занепокоєності, звернення до споживання еротичного контенту може розглядатися як можливий вихід. Проте така поведінка призводить до «замкненого циклу»: звернення до еротичного контенту для вирішення / уникнення проблеми – відсутність реального вирішення – більше та частіше споживання.

(2) Крім того, проведене нами анкетування демонструє (таблиці 3.3. та 3.5. додатку Г), що частота споживання еротичного контенту має середньої сили кореляцію зі зміною сексуальних вподобань ($r = 0,407$, $p = 0,031$). Також, результати кореляційного аналізу з використанням методики ССБ (таблиця 3.4. додатку Г) показують середню кореляцію між зміною сексуальних вподобань та кількісним компонентом ($r = 0,476$, $p = 0,010$), виявлено середню та слабку кореляцію частоти споживання з сексуальною потребою ($r = 0,464$, $p = 0,007$) та кількісним компонентом сексуальної потреби ($r = 0,396$, $p = 0,024$) відповідно. Іншими словами, ймовірно існує зв'язок між частішим споживанням еротичного контенту, його впливом на зміну сексуальних вподобань та вищою сексуальною і кількісною потребами, а це, в свою чергу, може свідчити про те, що звикання до стимулів сприяє пошуку нових, більш незвичних.

Водночас, зміна сексуальних вподобань має слабку негативну кореляцію між зміною сексуальних вподобань та показником «стосунки як цінність» за ССБ (таблиця 3.4. додатку Г) – чим більше змінилися вподобання, тим меншим є цей показник ($r = -0,393$, $p = 0,038$). Тобто споживання стимулів еротичного контенту може сприяти розширенню сексуальних горизонтів, прагненню до нових, більш інтенсивних стимулів, більшої кількості сексуальних контактів, однак при цьому – меншого присвоєння їм цінності.

На підтримку цієї знахідки, а також другої частини попередньої можна навести такі результати попередніх досліджень. Зокрема

встановлено, що частота використання порнографії є найбільш точним предиктором розвитку у людини широкого спектру сексуальних уподобань, оскільки «наднормальна» стимуляція, якою є сучасний еротичний контент [25, с. 248] знову і знову підштовхує до пошуку нових і нових стимулів [48, с. 15], а використання одного типу еротичного контенту позитивно корелюється з використанням й інших типів [65, с. 2]. Тобто чим частіше людина звертається до еротичного контенту, тим вона більш схильна робити це знову, шукаючи нові види а жанри. Можна також додати, що сучасний еротичний контент має, порівняно з попередніми його версіями, підвищену якість відтворення (наприклад, на відео), широку доступність та зручність користування, а також широкий діапазон пропорованих сюжетів, рівнів експліцитності та залучення споживача [29, с. 72].

Важливо зазначити, що, на думку більшості дослідників, частота споживання еротичного контенту взята як окремий фактор не є проблемою як такою. Натомість сприйняття такого контенту як реалістичного відображення сексуальних практик або ж використання його у молодому віці як єдиного джерела інформації про секс, можуть формувати у індивіда деструктивні патерни сексуальної поведінки. Негативний результат для сексуального благополуччя і поведінки людини можливий і у деяких інших випадках, наприклад самозасудження через суспільне несхвалення еротичного контенту в цілому чи конкретних вподобань або ідентичностей, які відображаються у контенті, що його споживає індивід [52, с. 350].

Питання зв'язку різних звичок щодо споживання еротичного контенту, які можуть включати частоту, види обраного контенту, сексуального благополуччя та «третіх» факторів потребує подальшого вивчення. Розглянуті нами дослідження інших авторів, для прикладу, також називають такі фактори як сексуальна орієнтація (особи, що

ідентифікували себе як гомосексуальні чи бісексуальні, споживали порнографію частіше), рівнем освіти (особи, що мали 4 або більше років університетської освіти споживали контент частіше). У випадку з чоловіками відсутність сексу протягом довгого часу також була предиктором більш частого використання порнографії [61, с. 1737].

(3) У контексті сексуальних стосунків нами виявлено, що частота споживання еротичного контенту позитивно корелює з сексуальною мотивацією ($r = 0,534$, $p = 0,001$), за MSQ-UA (таблиця 3.5. додатку Г), тобто бажанням людини залучатися у сексуальні стосунки. Співставлення результатів анкетування та опитування за ССБ (таблиця 3.4. додатку Г) також виявило такий зв'язок: чим вища відповідність потребам, тим менший показник кількісного компонента ($r = -0,424$, $p = 0,017$), нижчий страх сексуальних стосунків ($r = -0,465$, $p = 0,009$), вищий показник «стосунки як цінність» ($r = 0,438$, $p = 0,013$).

Ці кореляції демонструють тенденцію, обернену до тих, що розглядалися у попередніх двох пунктах. Ймовірно, що у випадках, коли еротичний контент дійсно задовольняє потреби респондента, це сприяє його більшому бажанню залучатися у сексуальні стосунки, сприйняття їх як ціннісних, нижчим прагненням мати велику кількість сексуальних контактів чи сексуальних партнерів. Можливо, це свідчить про те, що задоволення своїх потреб через споживання еротичного контенту серед вибірки мало зв'язок з менш хаотичною, дезорганізованою сексуальною поведінкою. Але для більш належної інтерпретації і цього, й попереднього пункту, необхідні подальші дослідження.

Попередні дослідження засвідчували змішані результати впливу еротичного контенту на стосунки, зокрема серед студентської молоді. Так, Морган у 2011 році писала, що споживання еротичного контенту є унікальним предиктором нижчого рівня задоволеності стосунками серед студентів [65, с. 8]. За результатами дослідження Жимски і Двудіт, 25%

опитаних студентів вважали, що споживання порнографії стало причиною зниження задоволеності сексуальним життям, 15% - що споживання порно знизило задоволеність стосунками [44, с. 9]. Тим не менше, ще близько чверті опитаних вважали, що споживання порнографічного контенту позитивно вплинуло на їхні стосунки [44, с. 10]. Водночас, Стейлі та Праузе виявили в тому числі позитивні впливи споживання візуальних сексуальних стимулів (VSS) на стосунки у дорослих гетеросексуальних парах [80].

Якщо йдеться саме про молодих людей, велике значення має той факт, чи є еротичний контент єдиним джерелом інформації про секс та чи містить він позитивні сексуальні сценарії. Як повідомляють Колетіч, Штулхофер та Гальд, серед норвезьких молодих людей нижчий рівень сексуальної задоволеності супроводжувався частішим споживанням порнографії, вищим рівнем сприйняття змісту порнографії як реалістичного, споживанням екстремальної порнографії, а також більш раннім віком першого контакту респондента з порно [56, с. 349]. Негативний вплив еротичного контенту на стосунки серед молоді може бути пояснений і вищим рівнем невизначеності у цей період життя, коли вподобання та ідентичність ще не досить сформовані.

У випадку усіх описаних у цьому підрозділі тенденцій велике значення має контекст. Вивчення контекстуальних факторів споживання еротичного контенту є важливим для подальшого вивчення феномену.

Повертаючись до теми стосунків, значний потенціал для майбутніх досліджень має, на нашу думку, питання мотивації, причин з яких споживачі звертаються до еротичного контенту, що засвідчено дослідженням гетеросексуальних пар. Відповідно до результатів попередніх досліджень, споживання порнографії у парі може сприяти покращенню спільного досвіду, поглибленню близькості. Серед чоловіків мотивація споживання порнографії, що пов'язана з емоційним

уникненням, має зв'язок (за результатами дослідження більш ніж 250 пар) з нижчим рівнем сексуального функціонування, вищим рівнем сексуального стресу. Серед тієї ж вибірки, мотивація, пов'язана з сексуальною цікавістю, корелює з вищим рівнем сексуального задоволення, сексуального функціонування, нижчим рівнем сексуального стресу [57, с. 6]. Як висновок, мотивація, драйвером якої є сексуальне задоволення, переважно корелює з меншою кількістю проблем, вищим рівнем сексуального бажання. Водночас, дослідження засвідчують, що висока мотивація до споживання порнографії є, у деяких випадках, змією, що кусає себе за хвіст: наприклад, часте споживання у поєднанні зі спів-варіативною складовою «проблемного» споживання може стати причиною уникнення вирішення відповідних проблем та їх поглиблення [57, с. 9-12].

Ще одним фактором, що варто враховувати під час вивчення впливу еротичного контенту на сексуальність, є тип та жанр такого контенту. Деякі дослідження показали, що «жорстка» порнографія має більш сильну асоціацію з негативними ефектами, ніж порнографія, що принаймні не зображає насильства, частина досліджень демонструє кореляцію між типами еротичного контенту, які об'єктивізують жінок, та відповідними переконаннями серед його споживачів-чоловіків та вищим рівнем віктимізації серед жінок [56, с. 3-4].

(4) За результатами нашого дослідження, не виявлено зв'язку між самооцінкою та дослідженими нами параметрами споживання й впливу еротичного контенту. Водночас, виявлено позитивну кореляцію між суб'єктивно оціненим впливом еротичного контенту на самосприйняття й самооцінку респондентів та результатами опитування за Шкалою Розенберга (таблиця 3.6. додатку Г). Крім того, вплив еротичного контенту на самосприйняття та самооцінку респондентів у нашому дослідженні (таблиця 3.6. додатку Г) позитивно корелює з сексуальною впевненістю (r

= 0,560, $p = 0,005$), сексуальним самоусвідомленням ($r = 0,447$, $p = 0,032$), сексуальною асертивністю ($r = 0,418$, $p = 0,047$), сексуальним задоволенням ($r = 0,497$, $p = 0,015$), а негативно – з сексуальною тривогою ($r = -0,565$, $p = 0,004$), екстернальним сексуальним контролем ($r = -0,558$, $p = 0,005$). Це свідчить на користь того, що позитивне споживання еротичного контенту, тобто таке, що включає позитивну мотивацію, не засноване на втечі від попередніх проблем, сприяє покращенню показників сексуальності.

Попередні дослідження підтверджують цю знахідку. Так, після дослідження вибірки з 1333 американських студентів у 2013 році науковці виявили, що 97% респондентів описали позитивні ефекти споживання еротичного контенту у таких сферах як сексуальні знання, ставлення, поведінка й орієнтація. Також, дослідження вибірки 1274 шведської та норвезької молоді показали, хоча й помірковані, але позитивні результати щодо самооцінки молодих людей [56, с. 343]. Натомість дослідження Панді й Теотіа показали, що у жінок, які споживали таку ж кількість годин порнографічного контенту, що й чоловіки, показники самооцінки знизилися [68, с. 272-273]. Однак дослідники відмітили, що жінки частіше страждають від вагомих емоційних травм у молодому віці, тож можуть включати сексуальне домагання, вербальне насилля, нехтування тощо, а це, в свою чергу, може відобразитися на сприйнятті ними порнографічного контенту. Водночас, посилаючись на книгу Емілі Фогель «Любов до себе: зв'язок між сексуально відвертими медіа, образом тіла та сприйняттям реалістичності», автори пишуть, що у випадку з чоловіками споживання порнографії корелювалося з вищою самооцінкою та задоволеністю власним тілом, у випадку з жінками – з більшим комфортом у стані оголення, вищою самооцінкою, що є позитивним результатом [68, с. 274-275].

Іншими словами, результати впливу еротичного контенту на самооцінку також є змішаними, хоча позитивні результати є підтвердженими більш ніж одним дослідженням.

Питання кореляції між рисами особистості та споживанням еротичного контенту вивчає значно менше дослідників, ніж попередні розглянуті питання. Серед тих, хто все ж звертається до цієї теми – польський психолог Рафал Геримски, чиї висновки є досить цікавими [48]. Водночас, вони йдуть врозріз із висновками інших польських вчених – Дзуліт та Жимські, які не виявили зв'язку між рисами особистості та споживанням еротичного контенту [44, с. 10]. Наше власне дослідження за результатами безумовно ближче саме до Дзуліт та Жимські, оскільки ми не виявили сильних кореляцій, за винятком однієї, за результатами аналізу результатів анкетування та опитувальника NEO PI (таблиця 3.7. додатку Г).

Знахідки ж Геримски потребують додаткових досліджень, однак вважаємо доцільним згадати кілька з них. Споживачі порнографії, яких проаналізував Геримски, характеризуються вищим рівнем екстраверсії (автор пов'язує це зі «сміливістю» та «відчуттям безпеки», нижчим рівнем сором'язливості екстравертів). Геримски також зазначає, що екстраверти мають вищий поріг сенсорної активності, а відповідно – вищу потребу в стимуляції. [48, с. 14]

Геримски також помітив, що люди з нижчими показниками «приязності» надавали перевагу категоріям порнографії, що містила слова «аматори» чи «підлітки». Автор пояснює зокрема останню категорію тим, що люди, які є менш приязними також можуть проявляти антисоціальну поведінку. Водночас, підтвердження цього припущення потребуватиме додаткових досліджень. Люди ж, які надавали перевагу категоріям порнографії зі словами «БДСМ та «груповий секс» проявляли вищі результати за показником «відкритості». Геримски припускає, що тяжіння до «нестандартного» сексу, зображеного у порнографічному контенті,

може задовольняти прагнення відкритих людей до нової інформації, або ж бути проявом їх нонконформізму. Люди, які показували нижчі результати за параметром відкритості, тяжіли до порнографії з «пухкими жінками». Хоча низький рівень відкритості може свідчити про прихильність «традиційним» стандартам жіночої краси, Геримски припускає, що через порнографію індивіди, які мали низьку відкритість, намагалися «вирватися», втекти від цих стандартів, знайти щось, що було відмінним від повсякденного життя. Інтроверти, за результатами аналізу Геримски, надавали перевагу категоріям порнографії зі словами «транссексуальні жінки» та «оральний секс». Як наслідок, психолог пропонує дослідити за допомогою якісних методів зв'язки між інтроверсією та оральною фіксацією за Зигмундом Фройдом. Геримски також зазначає, що транссексуальні люди часто демонструють вищий рівень інтроверсії, що може викликати відчуття ідентифікації серед людей з низьким рівнем екстраверсії. Однак цей результат потребує підтвердження через проведення інших досліджень [48, с. 14-15].

Отже, за результатами емпіричного дослідження та його порівняння з висновками науковців, існує зв'язок між частотою споживання еротичного контенту та сексуальною одержимістю, тривогою, моніторингом, зміною сексуальних вподобань, що, в свою чергу, мають асоціацію з сексуальною потребою та кількісним компонентом, дещо нижчою цінністю сексуальних стосунків. Ці зв'язки можуть свідчити на користь того, що еротичний контент як «наднормальний» стимул, за сприяння інших факторів, може «поглинати» сексуальне життя індивіда, призводити до проблемних відносин з таким контентом. Водночас, у випадках, якщо еротичний контент відповідає потребам індивіда, його споживання може сприяти підвищенню цінності сексуальних стосунків, зниженню страху перед ними та зниженню кількісного компоненту, що свідчить про позитивний ефект споживання такого контенту.

Також, у випадках, якщо еротичний контент позитивно впливає на самосприйняття та самооцінку індивіда, його споживання може підвищити показники сексуальної впевненості, самоусвідомлення, асертивності, задоволення, знизити сексуальну тривогу та екстернальний сексуальний контроль.

Проте ці висновки потребують підтверджень через додаткові дослідження.

Висновки до II розділу

Між жінками та чоловіками існує ряд розбіжностей у споживанні еротичного контенту та його впливі. Зокрема чоловіки схильні до більш частого споживання та пошуку більш експліцитних стимулів, самостійного споживання. Жінки ж надають перевагу більш хвилюючим історіям, аніж окремим стимулам, люблять парне використання та більш «м'який» контент. Також, хоча результати досліджень впливу еротичного контенту можуть різнитися залежно від методики та вибірки, ряд досліджень демонструють більш позитивний вплив еротичного контенту на сексуальне благополуччя жінок.

Хоча між різними віковими групами не існує суттєвої різниці у споживанні та впливі еротичного контенту, старші особи з більшою ймовірністю мають набір психологічних інструментів, що дозволяє їм більш «екологічно» для себе досліджувати свої вподобання та ідентичність за допомогою еротичного контенту, що може впливати і на особливості його використання. Водночас, різниця між віковими групами досліджена значно менше, ніж різниця між статевими групами.

Варто зазначити, що відносини між індивідами та еротичним контентом є комплексним питанням. При його дослідженні важливе врахування «третіх» факторів та їх нагромадження:

- Патернів споживання, таких як частота, споживання у стосунках або поза ними;
- Смаків особи щодо еротичного контенту, в тому числі чи споживає вона «мейнстримний», чи «альтернативний» контент, «експліцитний» чи «романтичний», нормофілічний чи із зображенням парафілій;
- Мотивації / призначення споживання;
- Особистісного контексту та контексту середовища, зокрема загальної схильності людини до компульсивної поведінки, рівень стресу, особливостей відносин з близькими людьми, переживання у минулому значної емоційної травми тощо.

Потенційно важливими факторами для подальшого дослідження є частота споживання еротичного контенту, його відповідність потребам споживача, значущість споживаного контенту для фантазій, вподобань та самосприйняття і самооцінки індивіда. На основі кореляційного аналізу між цими факторами та показниками сексуальності можна виділити два типи споживача / споживання еротичного контенту

- Умовно «компульсивний», якому характерне часте споживання, значний вплив контенту на фантазії та сексуальні вподобання, а також показники врахування «зовнішніх обставин» свого сексуального життя (екстернальний сексуальний контроль та сексуальний моніторинг), сексуальна тривога або одержимість. Враховуючи міркування інших дослідників, цей тип потенційно має певні проблеми, пов'язані з сексуальністю та сексуальною поведінкою чи навіть благополуччям у цілому.
- Умовний «самоусвідомлений», якому притаманний значний вплив еротичного контенту на самосприйняття та самооцінку, що позитивно впливає на сексуальну впевненість, самоусвідомлення, асертивність, задоволення, зниження сексуальної депресії.

ВИСНОВКИ

1. Під час написання кваліфікаційної роботи та проведення емпіричного дослідження нами окреслено різницю між часто вживаними поняттями «порнографія» та «еротика». Визначено, що різниця між ними полягає переважно у ступені засудження чи схвалення тих продуктів, які потрапляють до першої чи другої категорії. Водночас, ми бачимо потребу у тому, аби розробити більш «делікатну» та універсальну класифікацію еротичного контенту, ніж та, якою ми користуємося на сьогодні. Так, доцільним видається класифікація такого контенту за рівнем його «експліцитності» (наскільки детально зображується статевий акт), «жорсткості» (наскільки грубі сексуальні практики зображено), «нормофільності» (наскільки нестандартними практиками насичений контент), а також – за видом стимулів (візуальний, аудіальний, історія/наратив). Додатково можна дослідити еротичний контент за способом його поширення (найбільш імовірно цифрового) та рівнем інтерактивності.

2. Ідентичність, у тому числі сексуальна, – це результат дослідження, осмислення та інтерналізації / присвоєння своїх сексуальної орієнтації та сексуальних вподобань. Процес формування як сексуальних вподобань, так й ідентичності є активним, а не пасивним, й багато в чому залежить від прагнення людини досліджувати себе. Драйверами такого дослідження може бути як особистісний контекст людини, так і зміни у ширшому, суспільному, контексті (наприклад, щодо того, що є прийнятним, а що – ні). При цьому виявлені людиною сексуальні вподобання та аспекти ідентичності можуть бути в конфлікті з тим, що вважається загальноприйнятним (або з тим, що є прийнятним у більш вузькому контексті конкретної соціальної групи), а це, у свою чергу, може спричинити страждання та відчуття знеособлення. В цілому відмова від

медикалізації та патологізації сексуальних вподобань та ідентичностей – за винятком парафілій, що спрямовані на завдання шкоди іншим особами – є бажаним, оскільки може полегшити страждання багатьох осіб, особливо тих, хто є носієм маргіналізованих сексуальних ідентичностей.

У процесі дослідження ми також визначили, що переважна частина наявного наукового аналізу еротичного контенту спрямована на вивчення його впливу на сексуальність та сексуальну поведінку людини. При цьому, у більшості випадків науковці аналізують проміжний вплив «третіх» факторів, оскільки він може надати багато додаткової інформації для уникнення хибних висновків. Так, еротичний контент може впливати на сексуальне благополуччя підлітків як позитивно, так і негативно. При цьому як в першому, так і другому випадках важливими будуть типи сексуальних сценаріїв, відображені у еротичному контенті, який споживали підлітки, вік їх першого контакту з таким контентом, їх відносини з батьками, наявність альтернативних, крім еротичного контенту, джерел інформації про секс тощо.

3. За результатами проведеного емпіричного дослідження можемо зробити ряд висновків. Чоловіки в цілому схильні більш часто споживати еротичний контент, аніж жінки, що підтверджується результатами попередніх досліджень. Ймовірно чоловіки частіше відчують відповідність еротичного контенту своїм потребам, що може бути пояснено контент-аналізом поширеного еротичного контенту, який часто пріоритезує саме чоловіче задоволення, а також різною природою збудження чоловіків та жінок, потребою останніх у збуджуючій історії, перших – у більш експліцитних стимулах. Чоловіки, які споживають еротичний контент (у контексті проведеного дослідження – це наша вибірка) більше схильні до проявів сексуальності, яку можна назвати «проактивною» (сексуальна впевненість, мотивація, асертивність) у порівнянні з жінками, що може свідчити на користь гіпотези про пошук

чоловіками експліцитних сексуальних стимулів та задоволення відповідної потреби через еротичний контент. Водночас, вони також більше схильні до проявів сексуальності, які можна назвати «дисфункціональними» – сексуальної одержимості, тривоги. Жінкам же притаманний дещо вищий рівень сексуального самоусвідомлення. Ці знахідки співвідносяться із результатами досліджень, які в сукупності показують, що жінки, які все ж споживають еротичний контент, ймовірно роблять це більш самоусвідомлено, тож отримують від цього позитивний ефект, в той час як чоловіки часто зустрічаються з проблемою компульсивного використання через потребу нових і нових стимулів.

У випадках, якщо контент має сильний вплив на фантазії та вподобання досліджуваної особи, це призводить до більшого «поглинання» ментального простору респондента думками про секс та фантазіями, що відображено у підвищенні сексуального моніторингу, одержимості та мотивації. Існує кореляція між частотою споживання еротичного контенту та сексуальною одержимістю, що підтверджено попередніми дослідженнями.

Багатогранною проблемою є те, наскільки відрізняється вплив еротичного контенту на різні вікові групи. Результати нашого дослідження можуть свідчити про те, що старші люди більш схильні мати здорові відносини з еротичним контентом з огляду на свою загальну впевненість у своїй ідентичності та вподобаннях, а попередні дослідження вказують на можливу різницю у відносинах людей різного віку з еротичним контентом, що пов'язано з їх перебуванням на різних стадіях формування ідентичності та доступності різного контенту у їх молодості. Проте, ці припущення потребують подальших досліджень.

Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту корелює з самостійно оціненою частотою споживання з одного боку та сексуальною потребою і кількісним компонентом – з іншого. Це свідчить

про те, що стимулювання за допомогою споживання еротичного контенту спонукає як до частішого його використання, так і до вищого бажання залучатися у сексуальні контакти. Відповідність еротичного контенту потребам респондента корелює зі зниженням страху сексуальних стосунків, їй більшою цінністю та зниженням кількісного компоненту, що може свідчити на користь позитивного ефекту від парного використання правильно підбраного контенту. Використання еротичного контенту, яке сприяє позитивному самосприйняттю респондентів, також покращує показники сексуальності – впевненості, самоусвідомлення, асертивності, задоволення, знижує тривогу та залежність від думки (а отже засудження інших).

У підсумку, відповідність еротичного контенту потребам споживача як сексуальним, так і ширшим у позитивному самосприйнятті може сприяти позитивним ефектам від його використання. Натомість надмірне стимулювання може спричиняти компульсивне споживання такого контенту та посилювати негативні показники, такі як сексуальна одержимість.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо аналіз типів споживаного еротичного контенту українцями, класифікацію його стимулів та мотивацій вибору. Важливо встановити зв'язок між його споживанням і психологічним благополуччям, зокрема через дослідження з контрольними групами, щоб точніше оцінити його вплив, як джерело проблеми чи акселератор. Отримані результати сприятимуть розробці освітніх програм, соціальних політик та створенню терапевтичних практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агарков С. Т. Системна концепція онтогенезу сексуальності. *Медична психологія*. 2006. № 6. С. 7—9.
2. Акімова Л. Н. Психологія сексуальності. Одеса: СМІЛ. 2005. 198 с.
3. Барановська А. О. Психологічні фактори впливу на розвиток сексуальних дисфункцій: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» : спец. 053 «Психологія» / А. О. Барановська ; ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2023. – 106 с.
4. Ворнік Б. М., Кришталь Є. В. Сексологія і сексопатологія : підручник. Київ: ВСВ «Медицина». 2023. 631 с.
5. Гіденс Е. Гендер і сексуальність. *Соціологія* / Переклад з англійської. В.Шовкун, А.Олійник; Наук. ред. О.Іващенко. – К.: Основи, 1999. С. 119-149.
6. Говорун Т.В., Кікінежді О.Г. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Тернопіль: навчальна книга – Богдан. 1999. 384 с.
7. Говорун, Т. В. Соціалізація статі та сексуальності: монографія. Тернопіль. : Навчальна книга - Богдан. 2010. 240 с.[українською мовою]
8. Голланд Д. Коротка історія мізогінії. Найдавніше упередження у світі / Переклад з англійської. Київ: Rogue Umbrella Ltd. у співпраці з ГО «АРК.ЮЕЙ», 2024. 352 с.
9. Грецов А.Г. Методика «Велика п'ятірка особистісних якостей». Доступ: <https://studfile.net/preview/3800114/page:14/> (14/05/2025 о 14:51).
10. Гупаловська В.А. Опитувальник психологічної діагностики суб'єктивного сексуального благополуччя. *Психологічний часопис*. 2021. № 8 (52). С. 18-39.

11. Гупаловська, В. А., & Володимирець, О. І. Психологічні особливості сексуальності чоловіків: результати емпіричного дослідження. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології". 2012. С. 222-235.
12. Гупаловська, В. А., & Лень, Н. І. Психологічні особливості сексуальності жінок з різним рівнем суб'єктивного благополуччя. Вісник Чернігівського нац. пед. Університету. 2015. С. 47-56.
13. Діденко С.В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків. К.: Арістей, 2003. 302 с.
14. Дідковська Л. І. Психологічні особливості ставлення до сексу осіб віку ранньої дорослості. Львів, 2014. С. 72 – 79.
15. Єрмакова А.С. Психологічні особливості сексуального здоров'я людини як розвиток ідей ортобіозу. Дослідження психології ортобіозу людини: монографія / за заг. наук. ред. проф. Н.В. Родіни, Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 144-161.
16. Ірина Ігнатенко. Тіло, секс, шлюб. Історія інтимних стосунків в українських традиціях. – К.: Віхола, 2023. – 256 с.
17. Кислова О.М., Ніколаєвська А.М. Підліткова сексуальність та проблеми сексуальної освіти в Україні. *Соціологія*. 2023. №2 (85). С. 190-206.
18. Копець Л.В. Психологія особистості. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. С. 394-398.
19. Кришталь В. В., Григорян С. Р. Сексологія. Харків: Акад. сексуал. дослід., 1999. 1152 с.
20. Малес Л. Біологічні, психологічні та соціальні чинники гендеру. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. К.: "К.І.С.", 2004. С. 109-130.

21. Музалевська А.С. Україномовна адаптація тесту “The Multidimensional Sexuality Questionnaire”. Львів: Заклад вищої освіти «Український католицький університет», Факультет наук про здоров’я, Кафедра психології та психотерапії, 2021. 89 с. Доступ: <https://er.ucu.edu.ua/items/7deb3b82-5e83-41b8-a9ad-9d75219c4fe4> (1/05/2025 о 16:45).
22. Потоцька І.С., Рисинець Т.П., Лойко Л.С., Герасимчук В.А. Вплив сексуальних стереотипів на соціальне функціонування сучасної молоді. *Психологічний часопис*. 2019. №9 (29). С. 145-156.
23. Сидоренко А.В. Структурні компоненти психологічної готовності молоді до сімейних стосунків. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013. No 1(30). С. 343–349.
24. Уподобання (вподобання). *Словник української мови*. Доступ: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=уподобання> (1.05.2025 о 19:36).
25. Федорець С.Б. Вплив порнографії на психосексуальний розвиток підлітків. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. №1 (69). С. 245-252.
26. Adarsh, Himani; Sahoo, Swapnajeet. Pornography and Its Impact on Adolescent/Teenage Sexuality. *Journal of Psychosexual Health*. 2023 Vol.5 (1). P. 35-39.
27. American Psychological Association. Rosenberg Self-Esteem Scale (RSE). Access: <https://www.apa.org/obesity-guideline/rosenberg-self-esteem.pdf> (14/05/2025 о 14:50).
28. Ballester-Arnal, Rafael; Garcia-Barba, Marta; Castro-Calvo, Jesus; Gimenez-Garcia, Cristina; Gil-Llario, Maria Dolores. Pornography Consumption in People of Different Age Groups: an Analysis Based on Gender, Contents, and Consequences. *Sexuality Research and Social Policy*. 2023. Vol.20. PP. 766-779.

29. Ballester, Luis Brage; Orge, C. Socias; Roson, C. Valera. A Survey Study on Pornography Consumption among Young Spaniards and its Impact on Interpersonal Relationships. *Net Journal of Social Sciences*. 2022. Vol.10 (3). P. 71-86.
30. Bernstein, Shireen; Warburton, Wayne; Bussey, Kay; Sweller, Naomi. Mind the Gap: Internet Pornography Exposure, Influence and Problematic Viewing Amongst Emerging Adults. *Sexuality Research and Social Policy*. 2022. Vol.20. P.599-613.
31. Borincaj-Cruss, Islam-Isaac. The Impact of Television on Sexual Attitudes and Behaviors among Teenagers. *Psychology*. 2015. Vol.6. P. 700-707.
32. Braithwaite, Scott R.; Coulson, Gwen; Keddington, Krista; Fincham, Frank D. The Influence of Pornography on Sexual Scripts and Hooking Up among Emerging Adults in College. *Birmingham Young University Faculty Publications*. 2013. 6008. P. 111-123. Access: <https://scholarsarchive.byu.edu/facpub/6008/> (10/04/2025 at 20:51).
33. Brand, Matthias; Blycker, Gretchen R.; Potenza, Mark N. When Pornography Becomes a Problem: Clinical Insights. *Psychiatric Times*. 2019. Vol.XXXVI (12). P.48-51.
34. Brem, Meagan J; Garner, Alisa R.; Grigorian, Hannah; Florimbio, Autumn Rae; Wolford-Clevenger, Caitlin; Shorey, Ryan C.; Stuart, Gregory L. Problematic Pornography Use and Physical and Sexual Intimate Partner Violence Perpetration Among Men in Batterer Intervention Programs. *Journal of Interpersonal Violence*. 2021. Vol.36 (11-12). 19 p. Access: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0886260518812806> (9/05/2025 at 16:58).
35. Carvalho, Joana; Quinta Gomes, Ana; Laja, Pedro; Oliveira, Catia; Vilarinho, Sandra; Janssen, Erick; Nobre, Pedro. Gender Differences in

- Sexual Arousal and Affective Response to Erotica: The Effects of Time of Film and Fantasy Instructions. *Archives of Sexual Behavior*. 2013. Vol.42. PP. 1011-1019.
36. Chandel, Payal Kanwar; Thesni K.K., Ahna; Kalonia, Nidhi. Impact of Pornography on Self-Esteem and Body Image: A Review Article. *ATSK Journal of Psychology*. 2024. Vol.1 (1). P. 8-12.
37. Chernyavska, T., Yermakova, A., Kokorina, Y., Kolot, S., & Kremenchutska, M. (2022). Sexual Satisfaction as a Factor of Psychological Well-Being. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(1), 292-307. <https://doi.org/10.18662/brain/13.1/285>. (Web of Science Core Collection)
38. Clancy, Elizabeth Mary; Howard, Dominika; Chong, Shaoyuan; Klettke, Bianca. Dream It, Do It? Associations between Pornography Use, Risky Sexual Behavior, Sexual Preoccupation and Sexting Behaviours among Young Australian Adults. *Sexes*. 2021. Vol.2 (4). PP. 433-444.
39. Daskalopoulou, Athanasia; Zanette, Maria Carolina. Women's Consumption of Pornography: Pleasure, Contestation, and Empowerment. *Sociology*. 2020. Vol.54 (5). P. 969-986.
40. Dillon, Frank R.; Worthington, Roger L.; Moradi, Bonnie. Sexual Identity as a Universal Process. *Handbook of Identity Theory and Research*. 2011. P. 649-670.
41. Donevan M.; Bladh M.; Landberg A.; Johnsson L.S.; Priebe G.; Dennhag I.; Svedin C.G. Closing the Gender Gap? A Cohort Comparison of Adolescent Responses to and Attitudes Toward Pornography, 2004 vs. 2021. *The Journal of Sex Research*. 2024. 15 p. Access: <https://doi.org/10.1080/00224499.2024.2408269> (7/05/2025 at 19:29).

42. Döring, Nicola; Krämer, Nicole; Mikhailova, Veronika; Brand, Matthias; Krüger, Tillmann H.C.; Vowe, Gerhard. Sexual Interaction in Digital Context and its Implications for Sexual Health: A Conceptual Analysis. *Frontiers in Psychology*. 2021. Vol.12. 18 p. Access: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.769732/full> (10/04/2025 at 19:58).
43. Döring, Nicola; Miller, Dan J. Conceptual Overview (Portrayals of Sexuality in Pornography). *DOCA (Database of Variables for Content Analysis)*. 2021. 7 p. Access: <https://www.hope.uzh.ch/doca/article/view/3838> (10/04/2025 o 20:04).
44. Dwulit, Aleksandra Diana; Rzymiski, Piotr. Prevalence, Patterns and Self-Perceived Effects of Pornography Consumption in Polish University Students: A Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2019. Vol.16 (10). 16 p.
45. Efrati, Yaniv. Normal Versus Abnormal Sexual Behavior in Adolescents. *Psychiatric Times*. 2019. Vol.XXXVI (12). P. 9,14.
46. Erotica. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. Access <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/erotica> (07/04/2025 at 22:08).
47. Erotica. *Merriam-Webster Dictionary*. Access: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/erotica> (07/04/2025 at 22:23).
48. Gerymski, Rafal. Are Personality Traits a Good Predictors of the Type of Watched Pornography? Analysis of the Relationship between Personality Traits and the Preference of a Chosen Pornographic Categories. *Przegląd Seksuologiczny*. 2017. Vol.3 (51). PP. 10-16.
49. Gewirtz-Meydan, Ateret; Feder, Hagit; Nagy, Lena; Koos, Monika et al. Motives for Pornography Use and Women's Sexual Wellbeing: Insights from a 42-country Study. *The Journal of Behavioral Addictions*. 2025.

- Vol.14 (1). 7 p. Access:
<https://akjournals.com/view/journals/2006/14/1/article-p114.xml>
 (15/05/2025 at 22:52).
50. Goerling, Ericka; Wolfe, Emerson. Introduction to Human Sexuality. A Two-Part Introduction to the Psychology of Human Sexuality. *OpenOregon Educational Resources*. Access: <https://openoregon.pressbooks.pub/introtohumansexuality/> (10/03/2025 at 16:24).
51. Gordon, Liahna E., Silva, Tony J. Inhabiting the Sexual Landscape: Toward an Interpretive Theory of the Development of Sexual Orientation and Identity. *Journal of Homosexuality*. 2015. Vol.62 (4). 36 p. Access: <https://www.researchgate.net/publication/268281140> (1/05/2025 at 16:37).
52. Harper, Gary W.; Serrano, Pedro A.; Bruce, Douglas; Bauermeister, Jose A. The Internet's Multiple Roles in Facilitating the Sexual Orientation Identity Development of Gay and Bisexual Male Adolescents. *American Journal of Men's Health*. 2016. Vol.10 (5). P. 359-376.
53. Hill, Patrick L. Reesor, Naomi, Collicott, David. Sexual Identity. *The SAGE Encyclopedia of Psychology and Gender*. Vol.4. 4 p. Access: <https://www.researchgate.net/publication/326354542> (1/05/2025 at 16:42).
54. Holoyda, Bryan. Paraphilias. From Diagnosis to Treatment. *Psychiatric Times*. 2019. Vol.XXXVI (12). P.19-20.
55. Joyal, Christian C. Defining “Normophilic” and “Paraphilic” Sexual Fantasies in a Population-Based Sample: On the Importance of Considering Subgroups. *Sexual Medicine*. 2015. Vol. 3 (4). P. 321-330.
56. Koletic, Goran; Stulhofer, Aleksadar; Hald, Gert Martin; Træen, Bente. Self-Assessed Effects of Pornography Use on Personal Sex Life: Results

- from a Large-Scale Study of Norwegian Adults. *International Journal of Sexual Health*. 2021. Vol.33 (3). PP. 342-356.
57. Komlenac, Nikola; Birke, Jennifer. Relationship Between Sexual Function and Pornography Consumption Among Women: A Systematic Review. *Current Sexual Health Reports*. 2025. Vol.17 (9). 12 p. Access: <https://www.researchgate.net/publication/390638423> (9/05/2025 at 16:56).
58. Komlenac, Nikola; Hochleitner, Margarethe. Associations between Pornography Consumption, Sexual Flexibility, and Sexual Functioning among Austrian Adults. *Archives of Sexual Behavior*. 2022. Vol.51. P. 1323-1336.
59. Kuan, Hio Tong; Senn, Charlene Y.; Garcia, Donna M. The Role of Discrepancies Between Online Pornography Created Ideals and Actual Sexual Relationships in Heterosexual Men's Sexual Satisfaction and Well-Being. *SAGE Open*. Vol.12 (1). 19 p. Access: <https://doi.org/10.1177/21582440221079923> (7/05/2025 at 18:25).
60. Maas, Megan K.; Slaker, Janine; Holt, Karen; Ratan, Rabindra; Cary, Kyla M.; Greer, Kirsten. Sexual Experiences and Beliefs Vary by Patterns of Pornography Genre Preferences Among Women. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 2023. Vol.49 (6). P. 659-672.
61. Malki, Kinda; Rahm, Christoffer; Görts Öberg, Katarina; Ueda, Peter. Frequency of Pornography Use and Sexual Health Outcomes in Sweden: Analysis of a National Probability Survey. *The Journal of Sexual Medicine*. 2021. Vol.18 (10). PP. 1735-1751.
62. Martellozzo, Elena; Monaghan, Andrew; Davidson, Julia; Adler, Joanna. Researching the Affects that Online Pornography Has on U.K. Adolescents Aged 11 to 16. *SAGE Open*. 2020. Vol.10 (1). 11 p. Access: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244019899462> (10/04/2025 at 20:21).

63. McCormack, Mark; Wignall, Liam. Enjoyment, Exploration and Education: Understanding the Consumption of Pornography among Young Men with Non-Exclusive Sexual Orientation. *Sociology*. 2017. Vol.51 (5). P. 975-991.
64. McKee, Alan; Byron, Paul; Litsou, Katerina; Ingham, Roger. An Interdisciplinary Definition of Pornography: Results from a Global Delphi Panel. *Archives of Sexual Behavior*. 2020. Vol.49. P. 1085-1097.
65. Morgan, Elizabeth M. Associations between Young Adults' Use of Sexually Explicit Materials and their Sexual Preferences, Behaviors and Satisfaction. *The Journal of Sex Research*. 2011. Vol.48 (6). 17 p. Access: <https://www.tandfonline.com/doi/10.1080/00224499.2010.543960> (9/05/2025 at 16:55).
66. Nadrowski, Karin. A New Flight from Womanhood? The Importance of Working through Experiences Related to Exposure to Pornographic Content in Girls Affected by Gender Dysphoria. *Journal of Sex & Marital Therapy*. 2023. Vol. 50 (3). P. 293-302.
67. Paasonen, Susanna. 'We Watch Porn for the Fucking, not for the Romantic Tiptoeing': Extremity, Fantasy and Women's Porn Use. *Taylor & Francis Online*. 2021. 14 p. Access: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23268743.2021.1956366> (26/02/2025 at 16:00).
68. Pandey, Arun Kumar; Teotia, Anu. Pornography, Self-Esteem, Capacity for Intimacy: A Comparative Study. *The International Journal of Indian Psychology*. 2023. Vol.11 (4). PP. 271-276.
69. Peter, Jochen; Valkenburg, Patti M. Adolescents and Pornography: A Review of 20 Years of Research. *The Journal of Sex Research*. 2016. Vol.53 (4-5). PP. 509-531.
70. Peter, Jochen; Valkenburg, Patti M. The Influence of Sexuality Explicit Internet Material on Sexual Risk Behavior: A Comparison of Adolescents

- and Adults. *Journal of Health Communication*. 2011. Vol.16 (7). P. 750-765.
71. Pornography. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. Access: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/erotica> (07/04/2025 at 22:27).
72. Pornography. *Merriam-Webster Dictionary*. Access: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/erotica> (07/04/2025 at 22:27).
73. Privarna, Michal; Bob, Petr. Pornography Consumption and Cognitive-Affective Distress. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 2023. Vol.211 (8). PP. 641-646.
74. Reese-Weber, Marla; McBride, Dawn M. The Effects of Sexually-Explicit Literature on Sexual Behaviors and Desires of Women. *Psychology of Popular Media Culture*. 2015. Vol.4 (3). P. 251-257.
75. Sexual Orientation. *Merriam-Webster Dictionary*. Access: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/sexual%20orientation> (08.04.2025 at 15:54).
76. Sexual Orientation. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. Access: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sexual-orientation> (08.04.2025 at 15:56).
77. Sexual Preference. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus*. Access: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sexual-preference> (08/04/2025 at 15:56).
78. Sexual Preference. *Merriam-Webster Dictionary*. Access: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/sexual%20preference> (08.04.2025 at 15:53).

79. Shyroka, Anastasiia; Zavada, Tetiana. Psychological Patterns in Sexual Relationships: Ukrainian Adaptation of the Multidimensional Sexual Questionnaire. *Journal of Education, Culture and Society*. 2022. Vol.13 (2). P. 431-454.
80. Staley, Cameron; Prause, Nicole. Erotica Viewing Effects on Intimate Relationships and Self/Partner Evaluations. *Archives of Sexual Behavior*. 2013. Vol.42. P. 615-624.
81. Stefanska, Ewa B.; Longpre, Nicholas; Rogerson, Hayley. Relationship Between Atypical Sexual Fantasies, Behavior, and Pornography Consumption. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 2024. Vol.68 (9). P. 915-935.
82. Thomas, Howard; Binnie, James. The Paradox of Pornography – Sexuality and Problematic Pornography Use. *Culture, Health & Sexuality. An International Journal for Research, Intervention and Care*. 2023. Vol.26 (4). P. 433-448.
83. Vieira, Claudio; Griffiths, Mark D. Problematic Pornography Use and Mental Health: A Systematic Review. *Sexual Health & Compulsivity*. 2024. P. 207-247.
84. Ward, Lucretia Monique; Erickson, Sarah E.; Lippman, Julia R.; Giaccardi, Soraya. Sexual Media Content and Effects. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. 2016. Access: <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-2> (10/04/2025 at 20:33).

ДОДАТКИ

Додаток А

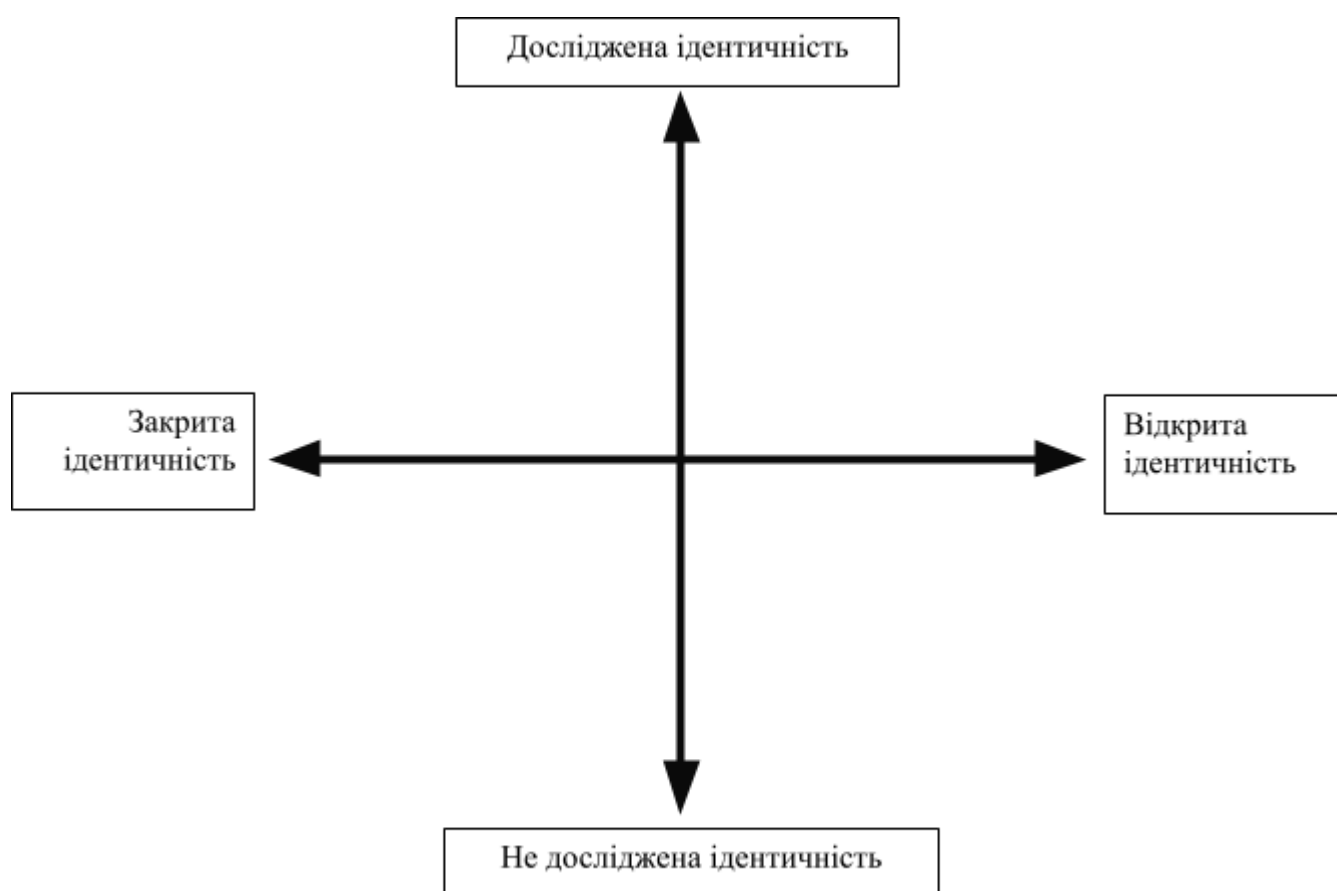
Порівняльні таблиці для систематизації визначень ключових понять, якими оперує дослідження

Таблиця 1.1.

Різниця між визначеннями понять «еротика» та «понографія»

Еротика	Порнографія
<ul style="list-style-type: none"> - Книжки, зображення та ін.; - Літературні чи мистецькі роботи; - Зображення еротичних речей. 	<ul style="list-style-type: none"> - Книги, журнали, фільми; - Зображення сексуальних актів або оголених людей; - Зображення еротичної поведінки (у зображеннях або письмі); - Матеріал, такий як книги і фотографія.
<ul style="list-style-type: none"> - Викликає сексуальне бажання та задоволення; - Має відношення до сексуального бажання та задоволення; - Пов'язаний з, присвячений чи такий, що переважно викликає сексуальне кохання чи бажання; сильно 	<ul style="list-style-type: none"> - Навмисне передбачає сексуальне збудження; - Зображує еротичну поведінку та має викликати сексуальне збудження; - Для збудження швидкої емоційної реакції.

позначений сексуальним бажанням або під впливом сексуального бажання.	
	- Не має артистичної цінності.

Рис 1.1. Графік параметрів (сексуальної) ідентичності індивіда (за Гіллом, Рісор та Колліктом)

Таблиця 1.2.

Різниця між поняттями «сексуальна орієнтація», «сексуальні вподобання» та «сексуальна ідентичність»

Сексуальна орієнтація	Сексуальні вподобання	Сексуальна ідентичність
Почуття та переживання щодо власної сексуальності		Спосіб осмислення власної орієнтації, вподобань та швидкої репрезентації себе світу, визначення себе частиною певної групи у соціумі; Інтерпретація чи осмислення сенсу констеляції сексуальних думок, поведінки, потягів (attractions), почуттів та фантазій, які ми групуємо у єдиний культурно прийнятний ярлик.
Наявність сексуального та/або романтичного потягу до людей, що належать до певного гендеру або ж гендерів	Сукупність різних аспектів сексуальності індивіда, включно з сексуальними фантазіями, думками, бажаннями, потягами, формами поведінки, які приносять людині задоволення в рамках її сексуального досвіду	

(Іншими словами, сексуальна ідентичність = (сексуальна орієнтація + сексуальні вподобання індивіда) x осмислення

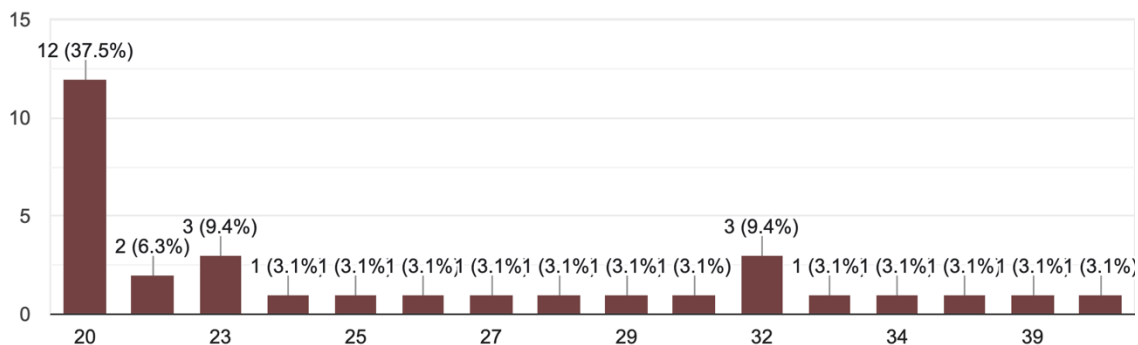
Додаток Б

Характеристика дослідженої вибірки за віком та статтю

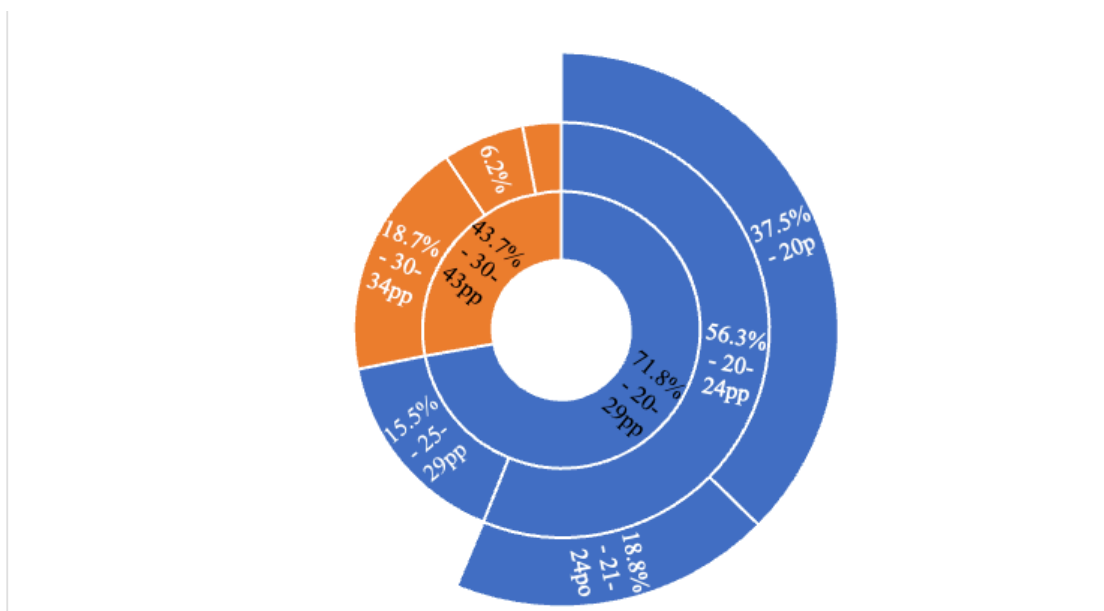
Таблиця 2.1.

Розбивка дослідженої вибірки за віком

Вік	Кількість осіб у вибірці у кількісному відношенні	Кількість осіб у вибірці у відсотковому відношенні
20 років	12 осіб	37.5%
22 роки	2 особи	6.3%
23 роки	3 особи	9.4%
24 роки	1 особа	3.1%
25 років	1 особа	3.1%
26 років	1 особа	3.1%
27 років	1 особа	3.1%
28 років	1 особа	3.1%
29 років	1 особа	3.1%
30 років	1 особа	3.1%
32 роки	3 особи	9.4%
33 роки	1 особа	3.1%
34 роки	1 особа	3.1%
36 років	1 особа	3.1%
39 років	1 особа	3.1%
43 роки	1 особа	3.1%

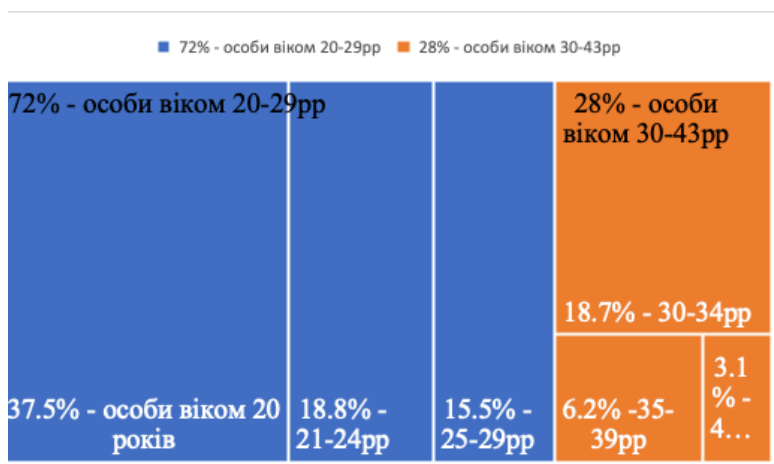

Рис. 2.1. Стовпчикова діаграма для графічної репрезентації вікової розбивки дослідженої вибірки

Рис. 2.2. Кругова діаграма для графічної репрезентації пропорцій між основними віковими групами у дослідженій вибірці

Легенда: Синім позначено осіб віком 20-29 років (з них 56,3% - особи віком 20-24 роки; 15,5% - 25-29 років). Помаранчевим позначено осіб віком 30-43 роки (з них 18,7% - особи віком 30-34pp; 6,2% - 35-39pp; 3,1% - 40-43pp).

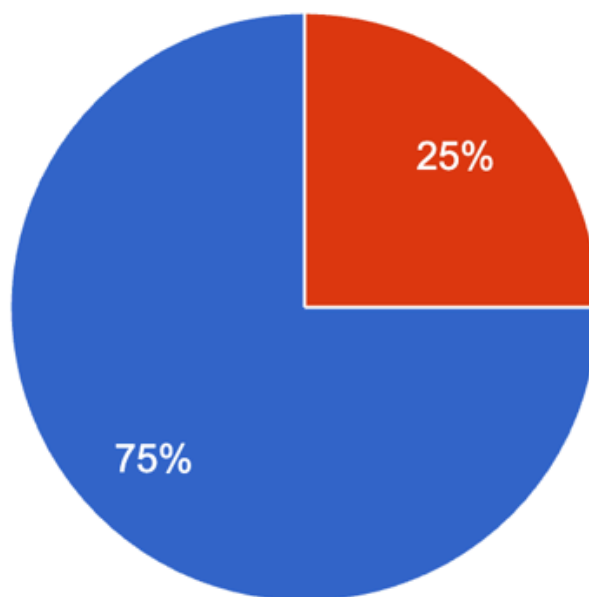

Рисунок 2.3. Діаграма для графічної репрезентації пропорцій між основними віковими групами у дослідженій вибірці

Таблиця 2.2.

Розбивка дослідженої вибірки за статтю

Вік	Кількість осіб у вибірці у кількісному відношенні	Кількість осіб у вибірці у відсотковому відношенні
Жіноча	24 особи	75%
Чоловіча	8 осіб	25%
Інше	-	-

Рисунок 2.4. Кругова діаграма для графічної репрезентації пропорцій між основними групами за статтю дослідженої вибірки

Легенда: Червоним позначено кількість у відсотковому відношенні чоловіків, синім - жінок

Додаток В**Анкетування та деякі опитувальники, використані у дослідженні****1. Базове анкетування респондентів передбачало відповіді на такі питання:**

1. Вік респондента (відкрита відповідь)
2. Стать респондента. Варіанти відповіді:
  - 1- Жіноча
  - 2- Чоловіча
  - 3- Інша (з можливістю уточнення)
3. Наскільки часто Ви споживаєте еротичний контент (фільми, фотографії, відео тощо)? Варіанти відповіді:
  - 1 Ніколи
  - 2 Рідко (раз на місяць або рідше)
  - 3 Інколи (кілька разів на місяць)
  - 4 Часто (кілька разів на тиждень)
  - 5 Дуже часто (щодня або кілька разів на день)
4. Як Ви вважаєте, чи впливає споживання еротичного контенту на Ваші сексуальні фантазії? Варіанти відповіді:
  - 1 Так, значно
  - 2 Так, але незначно
  - 3 Ні, Не впливає
  - 4 Важко сказати
5. Чи змінилися Ваші сексуальні вподобання після того, як Ви почали регулярно споживати еротичний контент? Варіанти відповіді:
  - 1 Так, значно
  - 2 Так, але незначно
  - 3 Ні, не змінилися

4 Важко сказати

6. Як Ви вважаєте, чи відповідає еротичний контент, який Ви споживаєте, Вашим реальним сексуальним потребам та бажанням?

Варіанти відповіді:

- 1 Так, повністю
- 2 Частково
- 3 Ні, зовсім не відповідає
- 4 Важко сказати

7. Чи впливає споживання еротичного контенту на Ваше самоприйняття та оцінку? Варіанти відповіді

- 1 Так, позитивно
- 2 Так, негативно
- 3 Ні, не впливає
- 4 Важко сказати

2. Опитувальник психологічної діагностики суб'єктивного сексуального благополуччя. Подано за статтею Гупаловської В.А. 2021 рік [2]

Прочитайте кожне судження і оцініть за шкалою від 0 (завжди ні) до 4 (завжди так) його відповідність Вашим судженням.

Варіанти відповіді:

- 0 - завжди ні;
- 1 - переважно ні;
- 2 - ні так, ні ні, не знаю;
- 3 - переважно так;
- 4 - завжди так.

Судження:

1. Моє здоров'я протягом останнього часу було не гіршим, ніж у інших
2. Я і мій партнер/партнерка сприймаємо сексуальні стосунки як складову частину нашого кохання/любові/стосунків
3. Моє здоров'я та інші життєві обставини сильно мене турбують, тому мені не до сексу
4. Я розумію, що секс не може бути щоразу грандіозний, що іноді може дещо не вдаватись, не зовсім подобатись, але це не впливає на мою оцінку загальної якості мого сексуального життя
5. Мої сексуальні потреби повністю реалізовані
6. Під час «занять любов'ю» ми враховуємо відмінності між тим, що радує в сексі чоловіка, і тим, що радує жінку
7. Я перебуваю в стосунках і це мені подобається

8. Ми з моїм партнером/партнеркою можемо обговорювати наше сексуальне життя, сексуальні відчуття, потреби, що подобається чи не сподобалося
9. У мене є кілька сексуальних партнерів
10. Сексуальні стосунки з моїм партнером/партнеркою наповнюють мене позитивними емоціями
11. Я не уявляю собі стосунків без сексу
12. Я не боюся запитувати, що подобається моєму партнеру/партнерці
13. Під час сексуальних стосунків ми стараємося тримати баланс між тим, скільки віддаємо, і скільки отримуємо
14. Сексуальні стосунки з моїм партнером/партнеркою напружують, засмучують мене
15. У мене зараз немає сексуальних стосунків і мені так добре
16. Щоб відчувати задоволення від свого сексуального життя, мені необхідно мати кілька сексуальних партнерів
17. Ми з моїм партнером/партнеркою свідомо шукаємо способи стимулювати наше спільне сексуальне життя
18. Без сексуальних стосунків життя людини неповноцінне
19. У мене від природи висока потреба у сексі, навіть якщо немає пари
20. Я повністю задоволений/на своїм сексуальним життям
21. Для того, щоб бути задоволеним своїм сексуальним життям, мені необхідно мати гармонійні глибокі стосунки з однією людиною
22. Для того, щоб бути щасливим, мені потрібен секс
23. Я маю добре самопочуття при регулярних статевих стосунках
24. Наша близькість з партнером/партнеркою збереглася би і без сексуальних стосунків
25. Я маю почуття до свого партнера і ми добре розуміємо одне одного, тому й інтимні стосунки у нас гармонійні

26. Сексуальні стосунки сприяють поглибленню близькості між мною і партнером
27. Душевна близькість з моїм сексуальним партнером є умовою мого сексуального благополуччя
28. При наявності партнера та гармонійних стосунків не є визначальною частота статевих контактів
29. Я хочу змін у статевому житті, але не можу почати розмову про це з моїм партнером
30. Я мрію про зміну сексуального партнера
31. Мій партнер уникає розмови про різноманіття нашого статевого життя
32. Я потребую урізноманітнити свої статеві стосунки
33. Наше з партнером статеве життя не переривається, навіть якщо ми посварилися

Ключ:

Оцінка відповідей:

Варіант відповіді	В прямих значеннях	В обернених значеннях
Завжди ні	0	4
Переважно ні	1	3
Ні так, ні ні, не знаю	2	2
Переважно так	3	1
Завжди так	4	0

Організація відповідей за окремими шкалами:

Шкали	Питання	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
1 Сексуальна комунікація	6, 8, 10, 12, 13, 17, 29об, 31об	0-17	18-21	≥ 22
2 Сексуальна потреба	11, 18, 19, 22, 23	0-9	9-14	≥ 15
3 Кількісний компонент	9, 16, 21об, 27 об, 30	0-1	1-3	≥ 4
4 Стосунки як цінність	4, 21, 24, 25, 27, 28, 33	0-16	17-23	≥ 24
5 Задоволен-ня сексуаль-ним життям та стосунками	5, 7, 14об, 20, 25, 30об, 32об	0-19	20-23	≥ 24
6 Інтегро-вани й показник СБ	Сума шкал 1, 2, 4, 5	0-61	62-84	≥ 85

Визначення рівня респондента за кожною зі шкал:

Варіант відповіді	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Сексуальна комунікація	0-17	18-21	≥ 22
Сексуальна потреба	0-9	10-14	≥ 15
Кількісна потреба	0-1	2-3	≥ 4
Стосунки як цінність	0-16	17-23	≥ 24

Задоволеність сексуальним життям і стосунками	0-19	20-23	≥ 24
Інтегрований показник	0-61	62-84	≥ 85

Опис шкал:

1 Сексуальна комунікація

- Високий рівень вказує на здатність людини відкрито висловлювати партнерові свої вподобання, бажання або небажання. Таким особам притаманна природність поведінки, наявність сексуальної розкнутості, відсутність комплексів, які мають відношення до сексуальної сфери, вищий рівень довіри, прийняття себе і партнера та нижчий рівень тривоги.
- Низький рівень притаманний людині, якій важко відкрито розмовляти із своїм партнером на теми, що мають відношення до їхнього сексуального життя. Таким людям властивий вищий рівень тривоги в стосунках, недовіри, більша кількість комплексів, сексуальна скутість, сором'язливість, страх бути відкинутими та непочутими.

2 Сексуальна потреба

- Високий рівень вказує на високе значення статевого життя, наявність у людини інтенсивної сексуальної потреби, сексуальну збудливість, виражене сексуальне лібідо, що репрезентує тілесно-фізичний рівень сексуальності.
- Низький рівень характеризує людина, якій притаманний дещо нижчий рівень потреби в сексуальній «розрядці», що більшою мірою охоплює людей із середньою та слабшою статевою конституцією.

Більшого значення надається стосункам, ставленню, психологічному клімату сексуальних контактів.

3 Кількісна потреба

- Високий рівень свідчить про бажання людини мати багато сексуальних контактів, часті контакти, декілька сексуальних партнерів для того, щоб повною мірою відчувати задоволення від свого сексуального життя.
- Низький рівень характеризує бажання людини задовольняти свої сексуальні потреби лише з однією людиною. Більше того, важливим моментом є наявність з нею гармонійних та глибоких стосунків.

4 Стосунки як цінність

- Високий рівень притаманний людині, яка визнає важливість душевної близькості, довіри, розуміння у стосунках та надає їм першочергової ролі у стосунках між партнерами.
- Низький рівень характеризує особу, яка надає сексуальному компоненту відносин першочергової ролі, в той час коли емоційний компонент відходить на задній план і ним можна «жертвувати» заради сексуального задоволення і сатисфакції.

5 Задоволеність сексуальним життям і стосунками

- Високий рівень вказує на високу суб'єктивну оцінку власного сексуального життя та відносин загалом і на задоволеність ними.
- Низький рівень притаманний людям, які виявляють внутрішню негативну оцінку своїх стосунків, включаючи сферу сексуального життя.

6 Інтегрований показник

- Високі значення свідчать про високий рівень суб'єктивного сексуального благополуччя, високу оцінку людиною усіх аспектів власної сексуальності, задоволеність сексуальними стосунками і сексуальним функціонуванням (сексуальною збудливістю, сексуальною активністю, застосовуваними сексуальними сценаріями).

3. Багатовимірний опитувальник сексуальності В. Снелла (MSQ-UA). Подано за роботою «Україномовна адаптація тесту “Multidimensional Sexuality Questionnaire”», 2021 рік [6] та статтею Анастасії Широкої і Тетяни Завади, 2022 рік [36]

Перед Вами твердження, які стосуються різних аспектів сексуальності людини. Оцініть кожне з них за шкалою від 1 до 5, в залежності від того наскільки воно описує саме Вас. Відповідайте про свій досвід з останнім сексуальним партнером. Якщо у Вас ніколи не було сексуальних стосунків, відповідайте про те, як Ви собі їх уявляєте. Немає правильних чи неправильних варіантів, відповідайте щиро. «Важко відповісти» обирайте лише тоді, коли дійсно не можете визначитися.

Під час оцінки використовуйте таку шкалу:

- 1 – зовсім не властиво мені;
- 2 – більше ні, аніж так;
- 3 – і так, і ні/ важко відповісти;
- 4 – більше так, аніж ні;
- 5 – це точно властиво мені.

Твердження:

1. Як сексуальний(-а) партнер(-ка), я в собі впевнений(-а)
2. Я постійно думаю про секс
3. Моя сексуальність – це те, за що в першу чергу відповідаю я
4. Я добре розумію свої сексуальні переживання
5. Мені важливо бути сексуально активним(-ою)
6. Я відчуваю тривогу, коли думаю про моє сексуальне життя
7. Я можу впевнено та спокійно висловити свої сексуальні бажання
8. Почуваюся пригнічено щодо сексуальної сфери мого життя

9. Мій сексуальний досвід здебільшого визначається випадком
10. Мені цікаво, що інші думають про сексуальну сферу мого життя
11. Я боюся вступати в сексуальні стосунки з іншою людиною
12. Я задоволений(-а) тим, як задовольняються мої сексуальні потреби
13. Я досить хороший(-а) сексуальний(-а) партнер(-ка)
14. Я думаю про секс більше, ніж про будь-що інше
15. Сексуальні аспекти мого життя залежать від моєї дій
16. Я добре усвідомлюю свої сексуальні бажання
17. Мені важливо присвячувати час та зусилля сексу
18. Мене турбують сексуальні аспекти мого життя
19. Я не висловлюю напряду свої сексуальні вподобання
20. Я розчарований(-на) якістю свого сексуального життя
21. Більшість з того, що має вплив на моє сексуальне життя, трапляється
22. Мене турбує те, як інші оцінюють сексуальну сферу мого життя
23. Я маю страх сексуальних стосунків
24. Я задоволений(-на) своїми сексуальними стосунками
25. У порівнянні з іншими, я кращий(-а) сексуальний(-а) партнер(-ка)
26. Я багато думаю про секс
27. Я контролюю різні аспекти свого сексуального життя
28. Я обдумаю свої сексуальні переживання
29. В мене є бажання бути сексуально активним(-ою)
30. Роздуми про сексуальні аспекти мого життя залишаються чимало
неприємних переживань
31. Я досить пасивно висловлюю свої сексуальні бажання
32. Я зневірений(-а) у власному сексуальному житті
33. Удача – це головний чинник мого сексуального життя
34. Я добре знаю, що думають інші про сексуальні аспекти мого життя
35. Я боюся сексуальних стосунків
36. Мої сексуальні стосунки відповідають моїм очікуванням

37. Я позитивно оцінюю себе як сексуального(-у) партнера(-ку)
38. Я постійно думаю про те, як би зайнятися сексом
39. Саме мої дії визначають різні аспекти мого сексуального життя
40. Я уважний(-а) до змін у власних сексуальних бажаннях
41. Для мене важливо бути сексуально активним(-ою)
42. Я хвилююся про сексуальну сферу свого життя
43. У сексуальних стосунках я не соромлюся просити те, чого хочу
44. Я нещасливий(-а) у сексуальних стосунках
45. У сексуальному житті мені часом щастить, а часом не щастить
46. Мене непокоїть, як інші сприймають мою сексуальність
47. Я не боюся займатися сексом
48. Порівняно з більшістю інших людей, мої сексуальні стосунки дуже добрі
49. Під час сексуального контакту я відчуваюся / відчувався(-лася) б впевнено
50. Я думаю про секс більшість часу
51. Відчуваю відповідальність за власну сексуальність
52. Я добре усвідомлюю свої сексуальні нахили
53. Я прагну бути сексуально активним(-ою)
54. Я нервую, коли думаю про сексуальну сферу свого життя
55. Коли мова йде про секс, я можу попросити те, чого хочу
56. Мені сумно, коли думаю про свій сексуальний досвід
57. Думаю, що моє сексуальне життя вже визначене долею
58. Я враховую те, що інші думають про сексуальні аспекти мого життя
59. Мені не страшно бути / стати сексуально активним (-ою)
60. Я задоволений(-на) своїм сексуальним життям
61. Я відповів(-ла) на вищеперераховані питання на основі (а) актуальних сексуальних стосунків, (в) минулих сексуальних стосунків, (с) уявних сексуальних стосунків

Ключ:

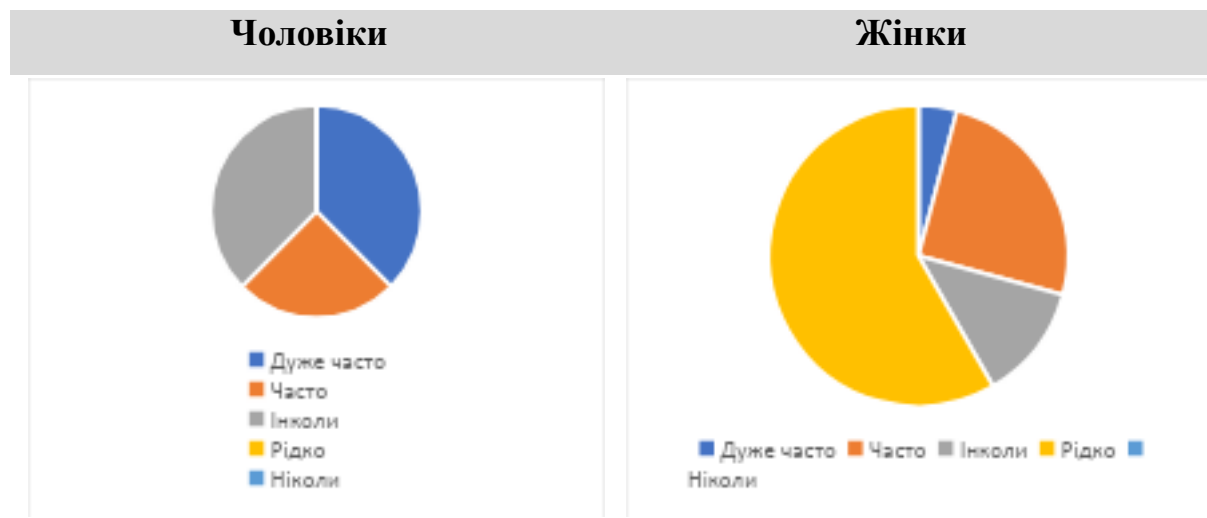
	Назва шкали	Твердження, що їй відповідають
1	Сексуальна впевненість – загальна тенденція людини позитивно оцінювати свою здатність до сексуальних стосунків	1, 13, 25, 37, 49
2	Сексуальна одержимість – тенденція людини бути поглиненою та занепокоєною думками про різні аспекти свого сексуального життя	2, 14, 26, 38, 50
3	Інтернальний сексуальний контроль – впевненість людини у тому, що різні аспекти її сексуального життя більше залежать від неї самої	3, 15, 27, 39, 51
4	Сексуальне самоусвідомлення – здатність людини зауважувати та задумуватися над різними проявами своєї сексуальності	4, 16, 28, 40, 52
5	Сексуальна мотивація – бажання людини залучатися у сексуальні стосунки	5, 17, 29, 41, 53
6	Сексуальна тривога – переживання людиною напруги, дискомфорту та неспокою щодо сексуальної сфери свого життя	6, 18, 30, 42, 54

7	Сексуальна асертивність – тенденція людини проявляти асертивність у сексуальних стосунках	7, 19 (обернене), 31 (обернене), 43, 55
8	Сексуальна депресія – переживання людиною пригнічення щодо сексуальної сфери свого життя	8, 20, 32, 44, 56
9	Екстернальний сексуальний контроль – переконання людини у тому, що різні аспекти її сексуального життя більше залежать від зовнішніх обставин	9, 21, 33, 45, 57
10	Сексуальний моніторинг – інтерес людини до того, як інші сприймають різні аспекти її сексуального життя	10, 22, 34, 46, 58
11	Страх сексуальних стосунків – страх людини вступати у сексуальні стосунки	11, 23, 35, 47 (обернене), 59 (обернене)
12	Сексуальне задоволення – схильність людини переживати задоволення у своїх сексуальних стосунках	12, 24, 36, 48, 60

Опрацювання отриманих даних

Таблиця 3.1.

Частота споживання респондентами еротичного контенту – розбивка за статтю

Дуже часто (щодня або кілька разів на день) – 37,5% (3)

Часто (кілька разів на тиждень) – 25% (2)

Інколи (кілька разів на місяць) – 37,5 (3)

Рідко (раз на місяць або рідше) – 0
Ніколи – 0

Дуже часто (щодня або кілька разів на день) – 4,2% (1)

Часто (кілька разів на тиждень) – 25% (6)

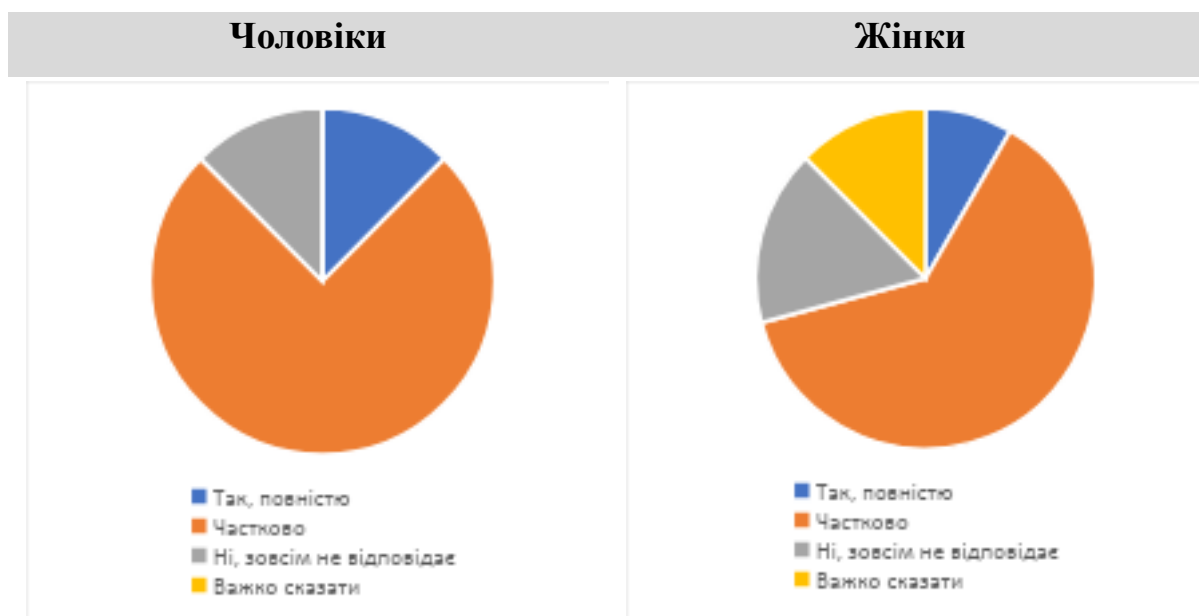
Інколи (кілька разів на місяць) – 12,5% (3)

Рідко (раз на місяць або рідше) – 58,3% (14)

Ніколи – 0

Таблиця 3.2.

Відповідність споживаного еротичного контенту потребам респондентів – розбивка за статтю

Так, повністю – 12,5% (1)

Частково – 75% (6)

Ні, зовсім не відповідає – 12,5% (1)

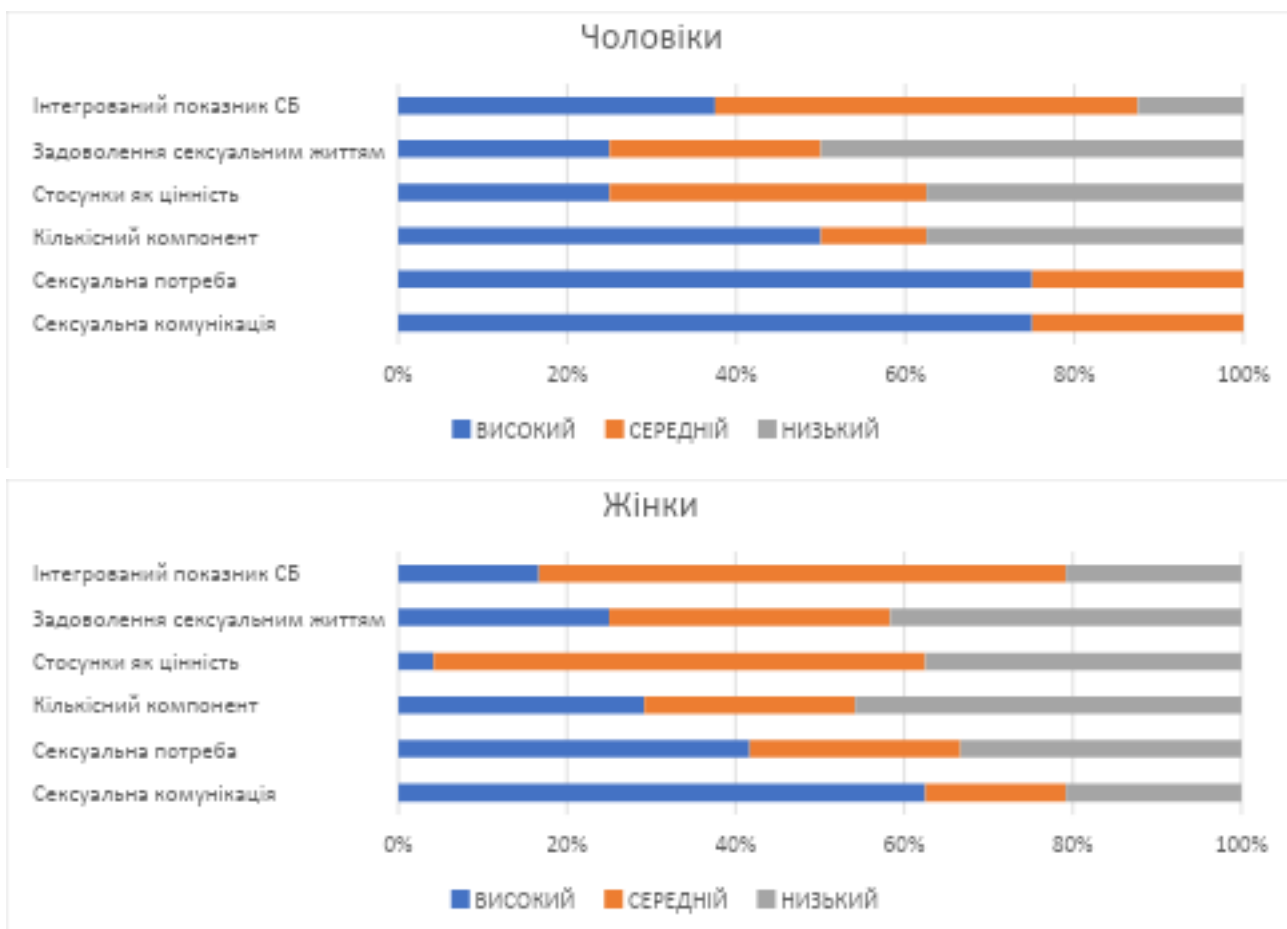
Важко сказати – 0

Так, повністю – 8,3% (2)

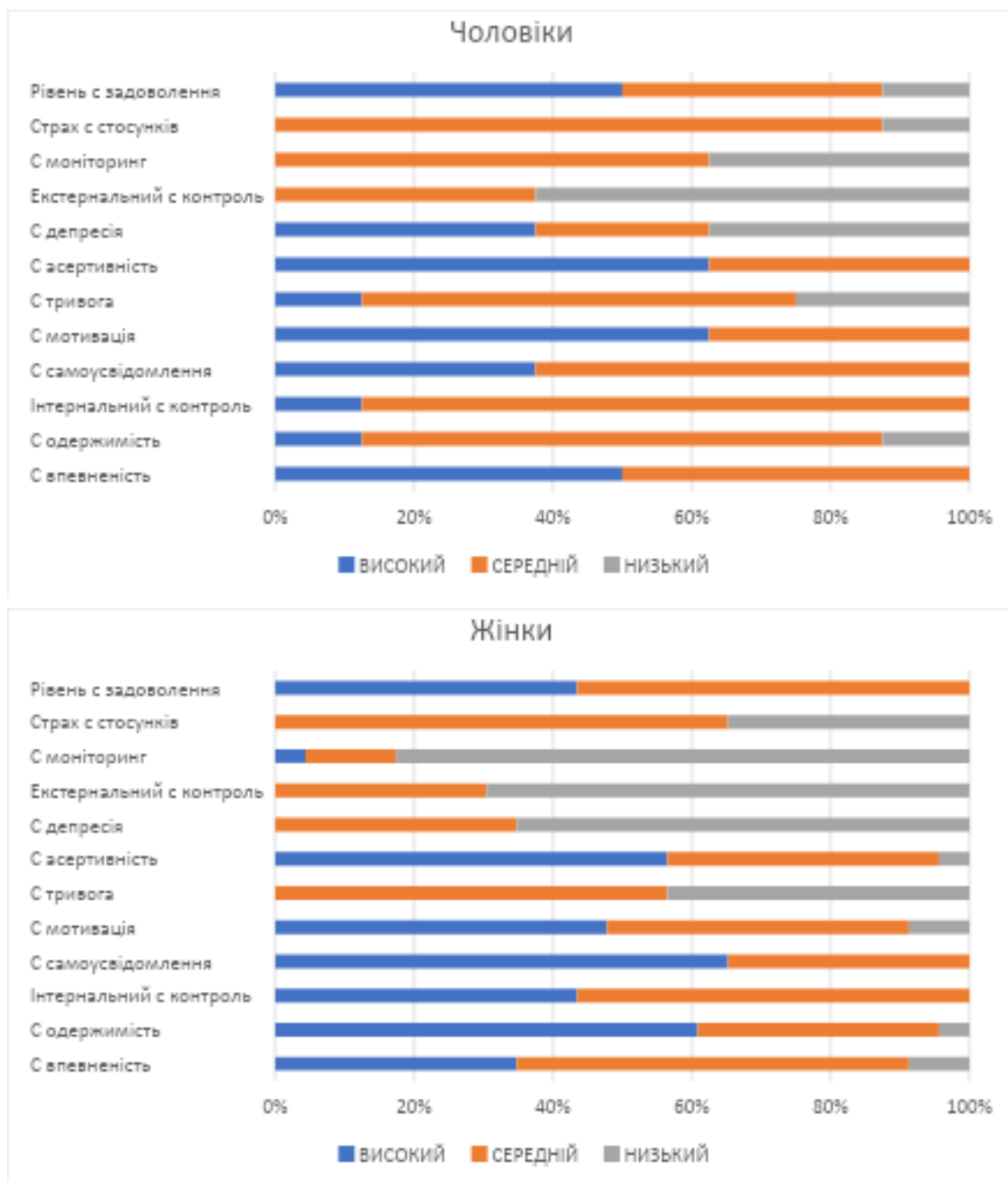
Частково – 62,5% (15)

Ні, зовсім не відповідає – 16,7% (4)

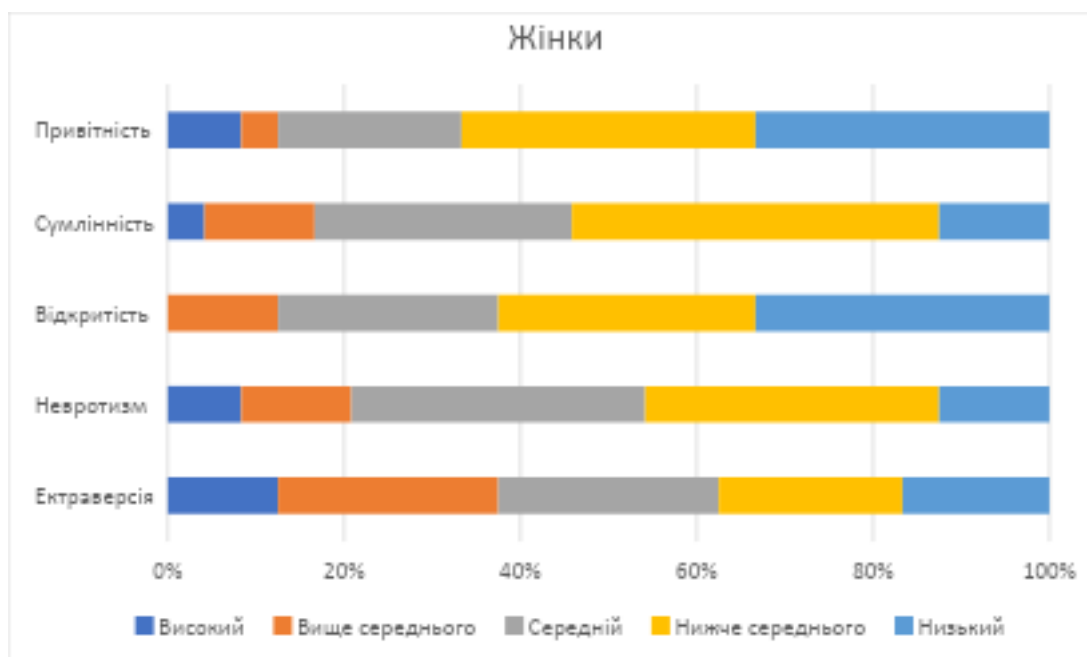
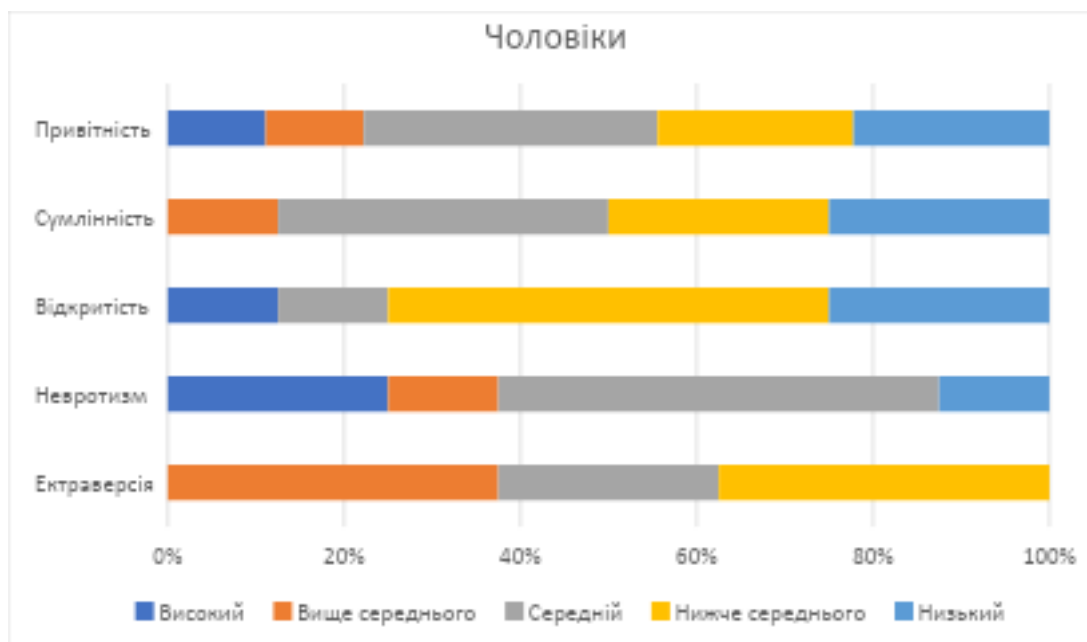
Важко сказати – 12,5% (3)

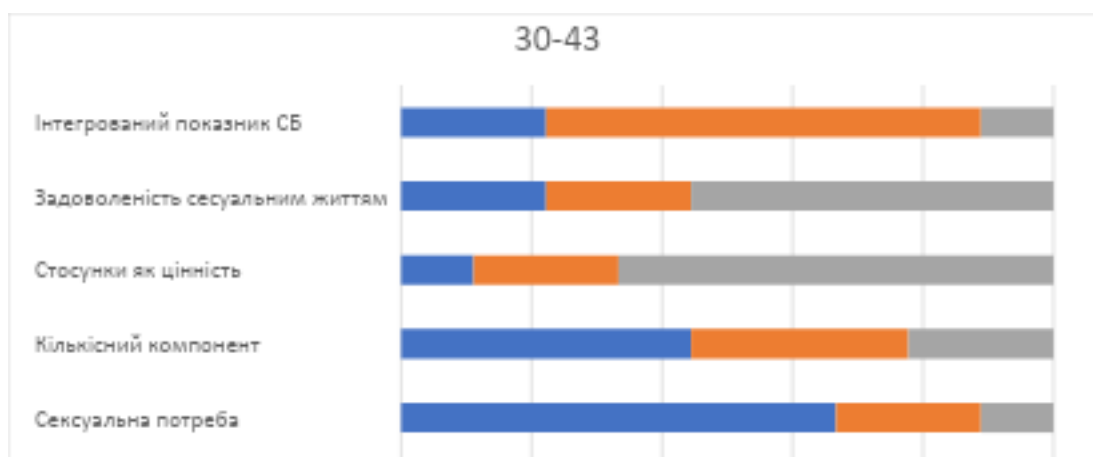
Рисунки 3.1.1 та 3.1.2. Результати проведення опитування суб'єктивного сексуального благополуччя (ССБ) – розбивка за статтю

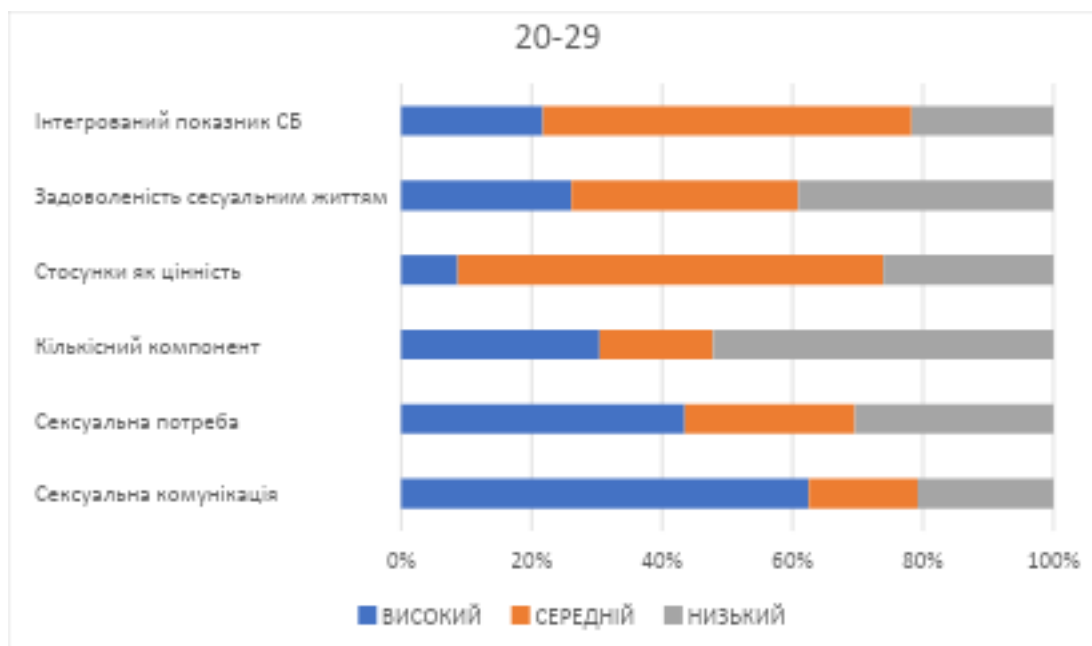

Рисунки 3.2.1 та 3.2.2. Результати проведення багатовимірного опитування сексуальності (MSQ-UA) – розбивка за статтю

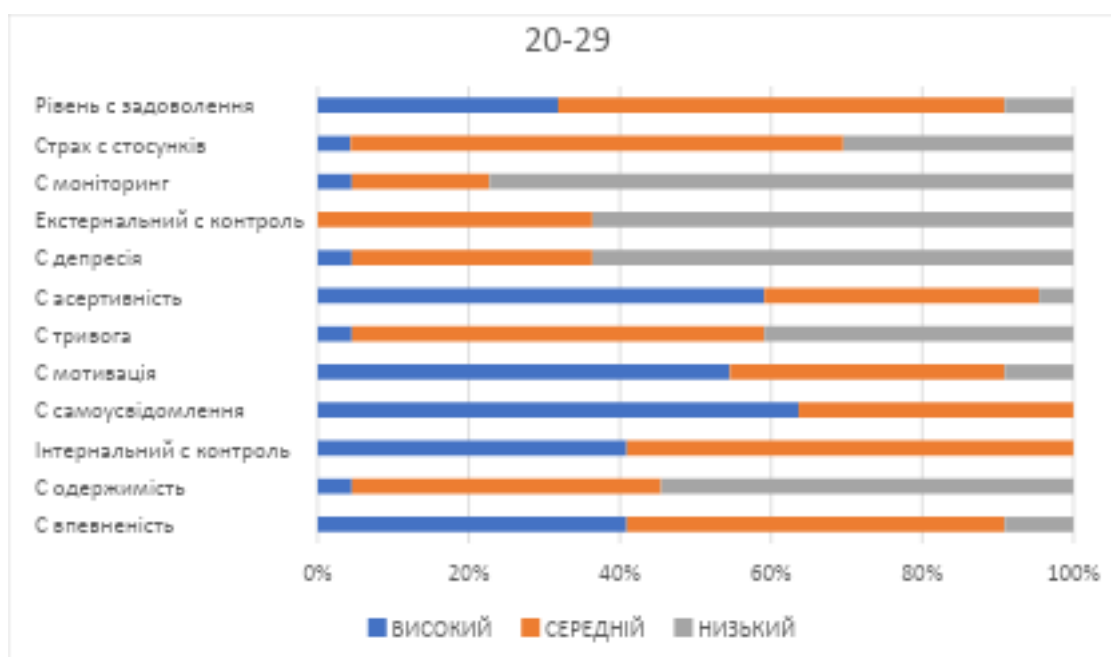

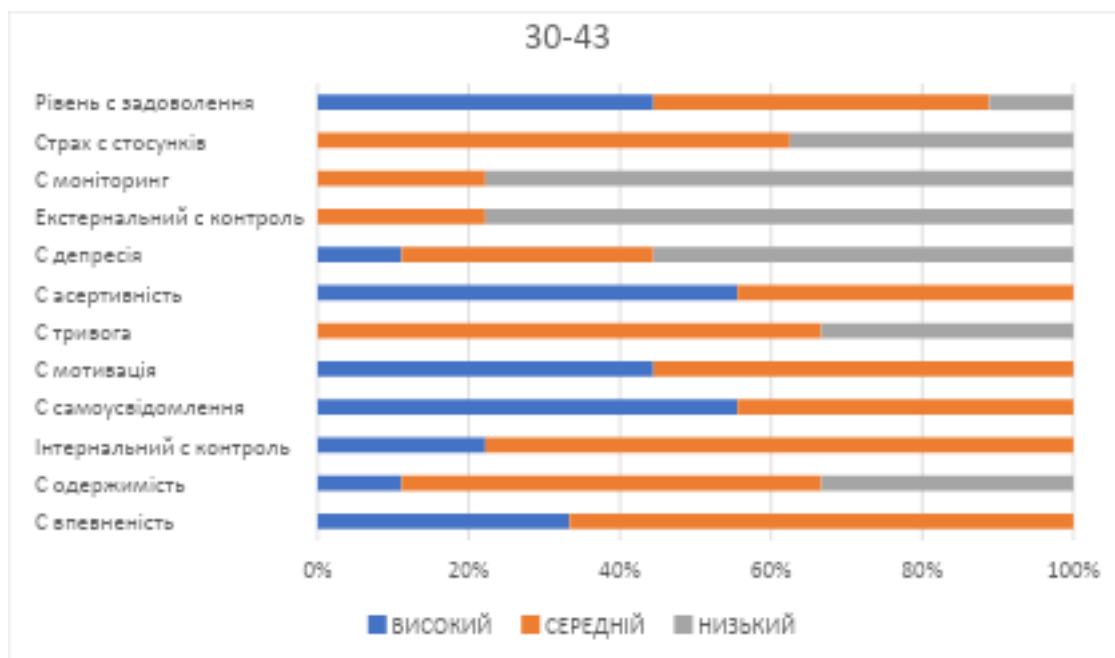
Рисунок 3.3.1. та 3.3.2. Результати проведення опитування «Велика п'ятірка» - розбивка за статтю

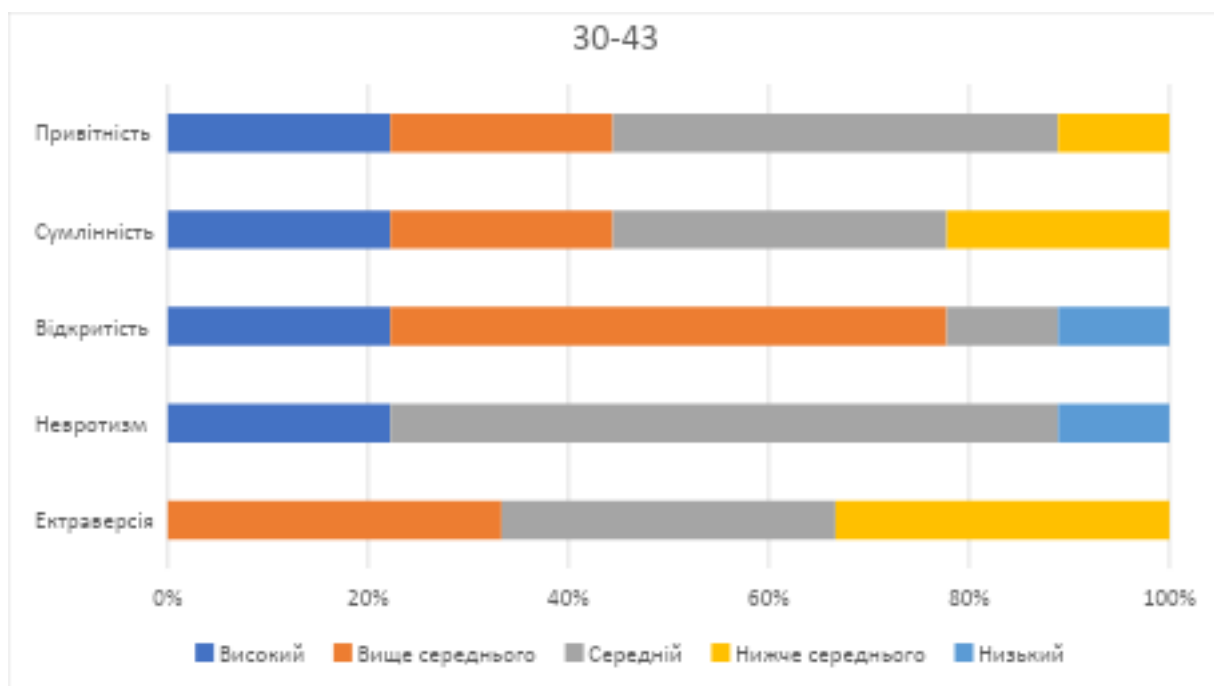
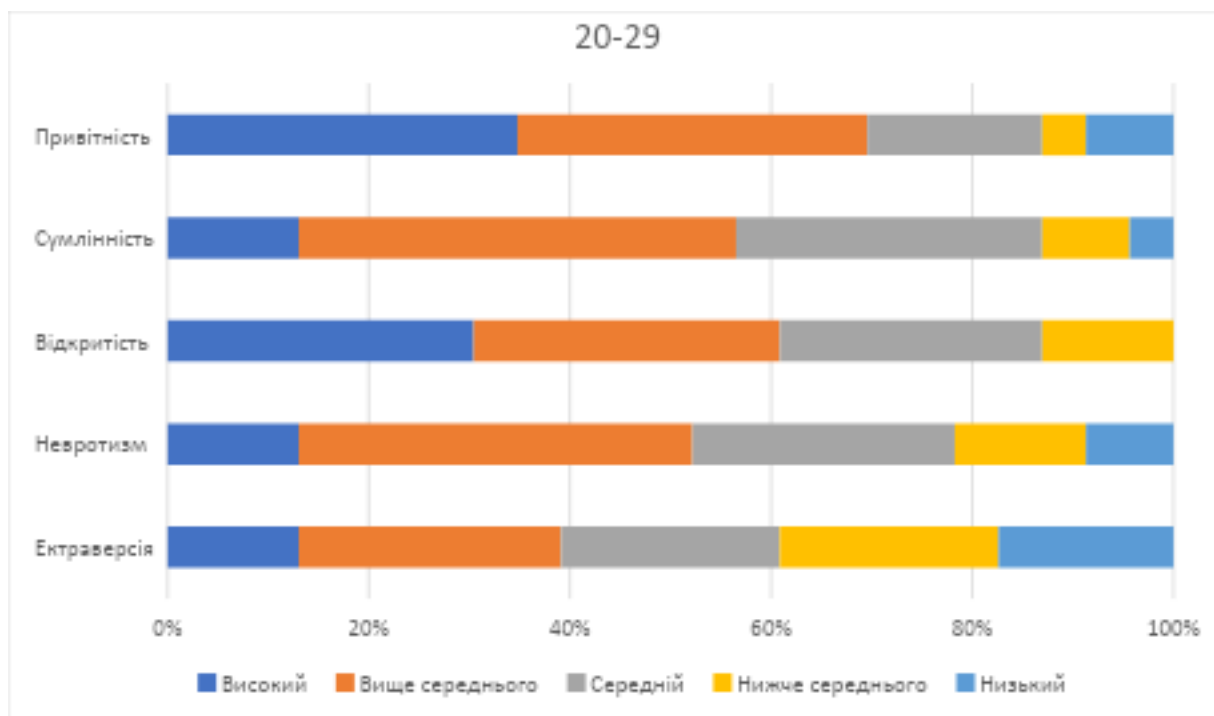

Рисунки 3.4.1. та 3.4.2. Результати проведення опитування суб'єктивного сексуального благополуччя (ССБ) – розбивка за віком

Рисунки 3.5.1. та 3.5.2. Результати проведення багатовимірного опитування сексуальності (MSQ-UA) – розбивка за віком

Рисунки 3.6.1. та 3.6.2. Результати проведення опитування «Велика п'ятірка» - розбивка за віком

Таблиця 3.3.

Коефіцієнти кореляції між параметрами анкетування

Параметр 1	Параметр 2	Коефіцієнт	
Частота споживання еротичного контенту	Вплив на сексуальні фантазії	0.29817	0.10327
	Зміна сексуальних вподобань	0.40749	0.03137
	Відповідність контенту потребам респондента	-0.11497	0.538
	Вплив на самосприйняття / самооцінку	-0.05334	0.80448
Вплив на сексуальні фантазії	Зміна сексуальних вподобань	0.47174	0.01127
	Відповідність контенту потребам респондента	0.01928,	0.92094
	Вплив на самосприйняття / самооцінку	-0.37236	0.08016
Зміна сексуальних вподобань	Відповідність контенту потребам респондента	-0.22592	0.26711
	Вплив на самосприйняття / самооцінку	-0.06015	0.79563
Відповідність контенту потребам респондента	Вплив на самосприйняття / самооцінку	-0.08709	0.70737

Таблиця 3.4.

Коефіцієнти кореляції між параметрами анкетування та ССБ

Параметр 1	Параметр 2	Коефіцієнт з оригінальними даними	Статистична значущість	Коефіцієнт після оцінки (за рівнями)	Статистична значущість
Частота споживання еротичного контенту	Сексуальна комунікація	0.15774	0.38855	-0.06082	0.74089
	Сексуальна потреба	0.46468	0.00737	0.41244	0.01899

	Кількісний компонент	0.39683	0.02453	0.28955	0.10796
	Стосунки як цінність	-0.11163	0.54302	-0.01917	0.91705
	Задоволеність сексуальним життям	-0.10909	0.5523	-0.0209	0.90958
	Інтегрований показник СБ	0.15414	0.39961	0.19584	0.28274
Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії	Сексуальна комунікація	-0.24792	0.17871	-0.29139	0.11173
	Сексуальна потреба	0.25763	0.16175	0.12168	0.51437
	Кількісний компонент	0.33911	0.06201	0.27723	0.13108
	Стосунки як цінність	-0.13778	0.45983	-0.05928	0.75141
	Задоволеність сексуальним життям	-0.32337	0.07598	-0.28537	0.11967
	Інтегрований показник СБ	-0.20712	0.26358	-0.09225	0.62161
Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту	Сексуальна комунікація	-0.01999	0.91957	-0.07718	0.69626
	Сексуальна потреба	0.36035	0.05961	0.24611	0.2068
	Кількісний компонент	0.476	0.01045	0.4538	0.01529
	Стосунки як цінність	-0.39337	0.03836	-0.34684	0.07057
	Задоволеність сексуальним життям	-0.37104	0.05191	-0.34471	0.07244
	Інтегрований показник СБ	-0.11019	0.57671	-0.10774	0.58528
Відповідність еротичного контенту потребам респондента	Сексуальна комунікація	0.32655	0.07298	0.34072	0.06071
	Сексуальна потреба	-0.19782	0.2861	-0.1088	0.56015
	Кількісний компонент	-0.42462	0.01727	-0.43514	0.01442

	Стосунки як цінність	0.43769	0.0138	0.46544	0.00833
	Задоволеність сексуальним життям	0.24589	0.18241	0.11575	0.53521
	Інтегрований показник СБ	0.33405	0.06626	0.3626	0.045
Вплив еротичного контенту на само-сприйняття та самооцінку	Сексуальна комунікація	0.30343	0.14948	0.2638	0.21293
	Сексуальна потреба	0.03714	0.86322	-0.06524	0.76197
	Кількісний компонент	0.05822	0.78697	0.11915,	0.57921
	Стосунки як цінність	0.2456	0.24735	0.26195	0.21626
	Задоволеність сексуальним життям	0.28429	0.17819	0.2059	0.33442
	Інтегрований показник СБ	0.38823	0.06084	0.36689	0.07781

Таблиця 3.5.

Коефіцієнти кореляції між параметрами анкетування та MSQ-UA

Параметр 1	Параметр 2	Коефіцієнти	Статистична значущість
Частота споживання еротичного контенту	сексуальна впевненість	0.00021	0.9991
	сексуальна одержимість	0.75884	0.000
	інтернальний сексуальний контроль	-0.15737	0.39784
	сексуальне самоусвідомлення	0.02102	0.91062
	сексуальна мотивація	0.53379	0.00198
	сексуальна тривога	0.35687	0.04875
	сексуальна асертивність	0.14067	0.45037
	сексуальна депресія	0.2605	0.15688
	екстернальний сексуальний контроль	0.18805	0.31104

	сексуальний моніторинг	0.41106	0.02161
	страх сексуальних стосунків	-0.0927	0.61988
	сексуальне задоволення	0.01939	0.91755
Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії	сексуальна впевненість	-0.06936	0.7157
	сексуальна одержимість	0.35683	0.05291
	інтернальний сексуальний контроль	-0.12738	0.50237
	сексуальне самоусвідомлення	-0.1656	0.38182
	сексуальна мотивація	0.1312	0.4895
	сексуальна тривога	0.2977	0.1101
	сексуальна асертивність	-0.25547	0.17303
	сексуальна депресія	0.31825	0.08654
	екстернальний сексуальний контроль	0.50535	0.00439
	сексуальний моніторинг	0.66242	0.00007
	страх сексуальних стосунків	-0.07885	0.67875
	сексуальне задоволення	-0.12489	0.5108
	Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту	сексуальна впевненість	0.11465
сексуальна одержимість		0.5423	0.00348
інтернальний сексуальний контроль		0.0222	0.91247
сексуальне самоусвідомлення		-0.12708	0.52762
сексуальна мотивація		0.49241	0.00907
сексуальна тривога		0.26647	0.1791
сексуальна асертивність		-0.06012	0.76579
сексуальна депресія		0.25871	0.19258
екстернальний сексуальний контроль		0.22751	0.25375
сексуальний моніторинг		0.45818	0.01624
страх сексуальних стосунків		0.10307	0.60894
сексуальне задоволення	-0.11805	0.55758	
Відповідність еротичного контенту потребам респондента	сексуальна впевненість	0.17149	0.36487
	сексуальна одержимість	-0.09071	0.63356
	інтернальний сексуальний контроль	0.17587	0.35256

	сексуальне самоусвідомлення	0.22191	0.23856
	сексуальна мотивація	0.17972	0.34197
	сексуальна тривога	-0.02251	0.906
	сексуальна асертивність	0.21929	0.24431
	сексуальна депресія	-0.19795	0.29438
	екстернальний сексуальний контроль	-0.13177	0.48761
	сексуальний моніторинг	0.15004	0.42871
	страх сексуальних стосунків	-0.46555	0.00953
	сексуальне задоволення	0.26841	0.15153
Вплив еротичного контенту на самосприйняття й самооцінку	сексуальна впевненість	0.55972	0.00548
	сексуальна одержимість	-0.12525	0.56907
	інтернальний сексуальний контроль	0.35694	0.09453
	сексуальне самоусвідомлення	0.44664	0.03264
	сексуальна мотивація	0.2013	0.35702
	сексуальна тривога	-0.56535	0.00493
	сексуальна асертивність	0.41779	0.04729
	сексуальна депресія	-0.59613	0.00268
	екстернальний сексуальний контроль	-0.55785	0.00568
	сексуальний моніторинг	-0.36075	0.09082
	страх сексуальних стосунків	-0.27812	0.19881
	сексуальне задоволення	0.49746	0.01573

Таблиця 3.6.

Коефіцієнти кореляції між параметрами анкетування та RSE

Параметр 1	Параметр 2	Коефіцієнт з оригінальними даними	Статистична значущість	Коефіцієнт після оцінки (за рівнями)	Статистична значущість
Частота споживання еротичного контенту	Результати за Шкалою Розенберга	0.14615	0.42479	0.04036	0.8264

Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії		-0.02651	0.88743	-0.16983	0.36105
Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту		-0.06796	0.73116	-0.05392	0.78523
Відповідність потребам респондента		-0.07909	0.67234	0.11778	0.52801
Вплив на само-сприйняття та самооцінку		0.52663	0.0082	0.5696	0.00367

Таблиця 3.7.

Коефіцієнти кореляції між параметрами анкетування та NEO PI

Параметр 1	Параметр 2	Коефіцієнти	Статистична значущість
Частота споживання еротичного контенту	Екстраверсія	0.1109	0.54569
Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії		0.23167	0.20983
Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту		-0.13139	0.50513
Відповідність еротичного контенту потребам респондента		0.05912	0.75205
Зміна самосприйняття та самооцінки		0.10348	0.6304

самооцінки під впливом еротичного контенту			
Частота споживання еротичного контенту	Невротизм	0.03338	0.85609
Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії		-0.06115	0.74384
Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту		0.08366	0.6721
Відповідність еротичного контенту потребам респондента		-0.13607	0.46548
Зміна самосприйняття та самооцінки під впливом еротичного контенту		-0.35714	0.08667
Частота споживання еротичного контенту		Відкритість	0.01761
Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії	0.14173		0.44693
Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту	0.27168		0.16195
Відповідність еротичного контенту потребам респондента	-0.23429		0.20458
Зміна самосприйняття та самооцінки під впливом еротичного контенту	0.10198		0.63539

Частота споживання еротичного контенту	Сумлінність	-0.02049	0.91136
Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії		-0.22339	0.22705
Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту		-0.08659	0.66131
Відповідність еротичного контенту потребам респондента		-0.04039	0.82918
Зміна самосприйняття та самооцінки під впливом еротичного контенту		0.47024	0.0204
Частота споживання еротичного контенту	Привітність	-0.10884	0.55321
Вплив еротичного контенту на сексуальні фантазії		-0.01736	0.92614
Зміна сексуальних вподобань під впливом еротичного контенту		-0.31353	0.10423
Відповідність еротичного контенту потребам респондента		-0.15035	0.41947
Зміна самосприйняття та самооцінки під впливом еротичного контенту		0.02908	0.89272